Thomas Bernhard

NEFES*

Bir Karar

Türkçesi: Sezer Duru

*SEL

NEFES*

Bir Karar

THOMAS BERNHARD, (1931-1989) Hollanda'da doğup Avusturya'da büyüyen Bernhard, büyükbabası olan yazar Johannes Freumbichler tarafından bir sanatçı gibi yetiştirildi. Seekirchen'de ilkokula gitti, Salzburg'daki çeşitli okullarda orta öğrenime devam ederken 1947'de eğitimini bırakıp çıraklığa başladı. Gençliği boyunca yaşadığı solunum yolu rahatsızlıkları yüzünden 1949'da iki yıllığına sanatoryuma yatırıldı. 1952'de Salzburg'daki Mozarteum'da müzik eğitimini sürdürürken Demokratisches Volksblatt gazetesinde muhabirlik yaptı. 1957'den sonra geçimini esasen yazarlıktan sağladı. İngiltere'de ve Avrupa'nın çeşitli ülkelerinde yaşadıktan sonra 1965'te yeniden Avusturya'ya döndü. Çok sayıda ödül alan ve Türkçeye pek çok eseri çevrilen Bernhard'ın, *Neden - Bir Değini*, *Kiler - Bir Kaçış*'ın ardından otobiyografik beşlemesinin diğer kitapları da yayın programımızdadır.

*SEL YAYINCILIK
Piyerloti Cad. 11 / 3 Çemberlitaş - İstanbul
Tel. (0212) 516 96 85

http://www.selyayincilik.com
E-mail: halkla.iliskiler@selyayincilik.com

SATIŞ - DAĞITIM:
Çatalçeşme Sokak, No: 19, Giriş Kat
Cağaloğlu - İstanbul
E-mail: siparis@selyayincilik.com
Tel. (0212) 522 96 72 Faks: (0212) 516 97 26

*SEL YAYINCILIK: 746
ISBN 978-975-570-766-2

NEFES
Bir Karar
Thomas Bernhard
Deneme

Türkçesi: Sezer Duru

Özgün Adı:
Der Atem - Eine Entscheidung

© Residenz Verlag im NÖ Pressehaus Druck - und VerlagsgesmbH. St. Pölten-Salzburg-Wien, 1978
© Onk Telif Hakları Ajansı aracılığıyla Sel Yayıncılık, 2014

Genel Yayın Yönetmeni: İrfan Sancı
Editör: Bülent Doğan
Redaksiyon: Ümit Mutlu
Kapak tasarım ve teknik hazırlık: Gülay Tunç

Birinci Baskı: Ocak 2016

Bu kitap Çağdaş Alman Edebiyatı Dizisi, ADIMLAR/SCHRITTE projesi çerçevesinde, S.Fischer Vakfı (Berlin), Ernst Reuter Girişimi ve Pro Helvetia desteği ile Sezer Duru (İstanbul) ve Egon Ammann (Berlin) editörlüğünde yayımlanmıştır.

Baskı ve Cilt: Yaylacık Matbaası
Fatih Sanayi Sitesi, 12/197-203
Topkapı-İstanbul, (0212) 567 80 03

Sertifika No: 11931

Thomas Bernhard

Nefes

Bir Karar

Türkçesi: Sezer Duru

Deneme

İnsanlar ölümün, çaresizliğin ve belirsizliğin çözümünü bulamadıklarından, mutlu olabilmek için bunlar hakkında düşünmemeye karar vermişlerdir.

Pascal

Büyükbabamın aniden hastalanıp evimizin birkaç yüz metre ilerisindeki hastaneye yatırılmasının üzerine benim de hastalanmam kaçınılmazdı. Olabildiğince dürüstçe aktarmaya çalışacağım olaylar sırasında daha on yedi yaşındaydım, benim için kolay zamanlar değildi. Gayet net bir şekilde hatırlıyorum, hâlâ gözümün önünde: Dünyada sevdiğim tek insan, Kanadalı bir işgal subayının ona armağan ettiği kurşuni kışlık paltosu içinde, normalde yürüdüğü gibi geniş adımlarla yürümeye çalışarak, bastonunu yere ritmik biçimde vura vura pencerenin önünden geçiyordu. Bu gezintinin onu nereye götürdüğünü bilmiyordum, ama gider gitmez yoğun bir üzüntü ve karamsarlık hissettim. Büyükbabamın o cumartesi günü bahçe duvarının ardında yavaşça kayboluşu, zihnimdeki en canlı anıdır. Salzburglu saygın bir dâhiliyeci, ne olduğu belirsiz bir *tuhaflık*, belki de ufak bir cerrahi müdahale gerektirecek bir şey için (tam olarak böyle söylemişti) onu devlet hastanesine çağırmıştı. O zaman da fark etmiştim sanırım, o an hayatımızda önemli bir dönüm noktasıydı. Hiç kabullenmediğim için tam olarak iyileşmeyen kendi hastalığım da o sırada nüksetti, üstelik bu kez daha da endişe verici bir haldeydi. Büyükbabamın hastaneye yatışının ertesi günü, ağrılarla birlikte ateşim çıktı, büyük bir kaygı içindeydim. İşe gidemedim. Yer yokluğu ve açıklamaya gerek duymadığım, çünkü benim de tam olarak anlamadığım başka ailevi nedenler

yüzünden, yatağım holde duruyordu, ama hastalığımın şiddeti nedeniyle büyükbabamın odasına taşınmama izin çıkmıştı. Artık büyükbabamın yatağında uzanmış yatarken, odasını çok daha dikkatli ve rahatça gözlemleyebiliyordum, onun için son derece önemli, benim içinse gayet tanıdık olan şeylere uzun uzun göz gezdirebiliyordum. Ağrılarım artıp kaygım yükseldiği zaman, koridorda seslerini duyduğum büyükannem ya da annemi yanıma çağırıyordum. Hâlihazırda bir sürü ev işine boğulmuş, bir de büyükbabamın hastalığının belirsizliğini yaşayan bu iki kadına olur olmaz seslenmem, onları daha da yoruyor olmalıydı. Sonunda bana kendilerini sürekli çağırıp durmamamı söylediler. Onların gözünde bilinçli olarak, hatta kötü niyetle acı çektiren bir *numaracı* idim. Daha önceki bazı olaylarda onlara bu tanımlama için fırsat vermiş olabilirdim, ama ben gerçekten ciddi, kısa sürede hayati olabilecek bir durumdayken de böyle düşünmeleri beni derinden yaraladı. İki gün sonra bir komadan uyandım ve kendimi büyükbabamın günlerdir yattığı hastanede buldum. Annem ve büyükannem beni büyükbabamın odasında baygın bulmuşlar, acilen doktoru çağırmışlar, doktor da gecenin birinde beni hastaneye zar zor kabul ettirmiş. Podlaha'nın dükkânının önünde kar altında yüzlerce kilo patatesi kamyondan boşaltırken kaptığım ve aylarca önemsemediğim soğuk algınlığı, şimdi ağır bir akciğer iltihabına dönüşmüştü. O andan sonra haftalar boyunca, ciğerlerim birkaç saatte bir, iki ya da üç litre sarımsı-grimsi bir iltihap üretmeye başladı. Bu durumdan doğal olarak kalbim ve akciğerlerim de etkilendi ve tüm vücudum kısa sürede tehlikeli biçimde zayıf düştü. Hastaneye yatırılır yatırılmaz, henüz bilincim kapalıyken ponksiyon işlemi yapıldı, yani akciğerlerimden sıvı alındı. Hayatımı kurtaran ilk müdahale göğüs kafesimden üç litre

iltihabın alınması oldu. Ama bu ponksiyonların anlatılması sonraya kalsın. Uyandım, daha doğrusu kendime geldim. Gözümü şu devasa, kısmen tonozlarla bezeli, içinde yirmi veya otuz yatağın yer aldığı, zamanında beyaza boyanmış ama yıllar içinde tüm köşe ve uçları aşınmış demir karyolaların arasından geçmenin üstün beceri gerektirdiği hastane koğuşlarından birinde açtım. Koğuşta yirmi altı karyola vardı, on iki yatak karşıdaki duvarlara o kadar itilmişti ki, orta kısımda iki karyola için daha yer açılmıştı. Bu iki yatağın yukarıya doğru uzanan bir buçuk metre uzunluğunda parmaklıkları vardı. Uyandıktan sonra yalnızca iki şeyi fark edebilmiştim: Yatağım pencere kenarındaydı ve ben de kireç beyazı bir tonozun altındaydım. Uyandığım ilk saatlerde gözüm yalnızca bu tonozdaydı. Koğuşun her yerinden yaşlı insanların sesleri geliyordu, gerçi kimden hangi sesin geldiğini hiç bilmiyordum, başımı oynatıp bakabilecek halim bile yoktu. Ponksiyona ilk götürüldüğümde bu hasta koğuşunun büyüklüğü ve çirkinliğinin farkında değildim, tek dikkat edebildiğim insanların duvarlardaki gölgeleri, nesneler ve bunların çıkardığı seslerdi. Hemşirelerin eşlik ettiği bu ilk yolculuğum sırasında, vücudumdaki penisilin ve kafuru miktarından ötürü algım son derece düşüktü, gerçi önceki ağrılarımla kıyaslayınca bu olumlu bir şeydi. Sayısız elin beni her yerimden tutarak kaldırıp sedyeye yerleştirmesini, daha sonra da kalın bir battaniyeye sarmasını hatırlıyorum. O ellerin kime ait olduğu ise tam bir muamma. Nihayet, inleme ve sızlanmalarla dolu koğuştan çıkarılıp koridordaki bitmek bilmeyen, kapıları kâh açık kâh kapalı, yüzlerce hastayla dolu odaları geçip çıplak duvarlı polikliniğe getirildim. Tüm bu olanları zorlukla hatırlıyorum, her şey belirsizlik içinde oluyordu. Birçok doktor ve hemşire çalışmaktaydı. Durmadan birbirleriyle konuşuyorlardı ama ben ne dediklerini

hiçbir şekilde anlayamıyordum. Yanımda, kapının hemen ilerisindeki sedye üzerinde başı tamamen sarılı yaşlı bir adamın yattığını ve bir diğer sedyenin yanına konulduğunda bir sürü aletin yere düştüğünü hatırlıyorum. Teneke çanakların korkunç biçimde birbirine çarpması, gülüşmeler, bağırışlar, kapıların vurulması, arkamdaki musluktan akan bir miktar suyun emaye kapta çıkardığı ses ve musluğun derhal kapatılması; hâlâ zihnimde. Doktorlar o sırada bir sürü anlaşılmaz, sadece kendileri için bir şeyler ifade eden tıbbi Latince sözcükler kullanıyordu, ardından yine emirler, yönlendirmeler, cam, boru, makas gürültülerinin duyulması. O anda sanırım, bilincim iyiden iyiye kapanmak üzereydi, hiçbir ağrı hissetmiyordum. Hastanenin hangi kısmında bulunduğumu, koğuşun ise ne yönde kaldığını kesinlikle hatırlamıyordum. Zemine oldukça yakın olmalıydım, zira bir yığın ayağın çıkardığı sesi duyuyor ve onları görüyordum, görünüşe göre doktor ve hemşireler benim dışımda birçok başka hastayla da uğraşıyorlardı. Fakat ben orada kendimi unutulmuş ve terk edilmiş gibi hissetmiştim. Kimse benimle ilgilenmiyor gibiydi, yalnızca yanımdan geçip duruyorlardı. Bir yandan sanki ezilecek ya da nefessiz kalacak gibiydim, öte yandan da son derece hafif ve rahat hissediyordum. Bana ponksiyon yapılacağı söylenmişti, ama bunun ne demek olduğunu hâlâ bilmiyordum. Bunu söylediklerinde ve uyguladıklarında bilincim kapalıydı, benden istenen her şeye çoktan boyun eğmiştim, ne isterlerse yapabilirlerdi. Tüm bu ilaçlar yüzünden iradem kalmamıştı, sadece sükûnet ve sabır hissediyordum. Başıma gelecek şeyin ne olduğunu bilmesem de, en küçük bir endişe bile duymuyordum. Ağrılarım bittiği an artık sadece sakince ve kaygısızca yatıyordum. Böylece sonunda, hiç karşı koymadan sedyeden kaldırılmış ve beyaz bir çarşafla örtülü masaya otur-

tulabilmiştim. Tam karşımda büyük, şeffaf olmayan bir pencere vardı ve ben olabildiğince uzun süre bu pencereye bakmayı denedim. Kimin bana destek olduğunu bilmiyorum, ama bu destek olmasaydı öne doğru kafa üstü düşerdim. Beni tutan birçok el hissettim, yanımda ise beş litrelik bir turşu kavanozu gördüm. Bu kavanozların aynılarından bizim dükkânda da vardı. Arkamdaki doktorun, şimdi yapacağı şeyi yapmak zorunda olduğunu, ama en fazla birkaç dakika süreceğini söylediğini duydum. Ardından ponksiyonu gerçekleştirdi. Göğüs kafesimden içeriye girilmesinin acı verdiğini söyleyemem, ama yanımdaki, ponksiyon iğnesinin kırmızı lastik bir boruyla bağlı olduğu turşu kavanozunu görmek midemi bulandırdı, zira biz de dükkânda aynı lastik boruyu sirke çekmek için kullanırdık. Borunun yavaş, ritmik bir pompalama ve emme sesi çıkararak iltihabı kavanoza aktarması, kavanozun da yarısına kadar dolması midemi iyice kaldırdı; ardından gelen bayılmaya da karşı koyamadım. Hasta koğuşunda, köşedeki yatağımda yatarken kendime gelebildim. Zaman kavramını yitirmiştim, hastaneye ne zaman ve nasıl geldiğimi, ne kadar süre baygın kaldığımı bilmiyordum. İnsanların siluetlerini görebiliyor, ama ne dediklerini anlamıyordum. En başta neden hastanede olduğumu dahi bilmiyordum, çok ağır hasta olmalıyım, diye düşünüyordum. Yavaş yavaş, hastalığın nasıl ortaya çıktığını, büyükbabamın odasında epeyce gün yattığımı hatırladım. Onun odasını anımsayınca aklımdaki diğer her şey tamamen uçtu. Hiçbir şey, en ufak bir anımsama kalmadı. Artık beni o hastaneye mahkûm eden şeyin, kış boyunca görmezden geldiğim o soğuk algınlığı olduğunu anlamıştım. Büyükbabamın ardından ben de hastaneye gelmiştim. Son günlerde yaşadığım olayları ve olup biteni yeniden hatırlamaya çalıştım ama başarılı olamadım. Her defasında kafamı kullanarak matlık ve yorgun-

luktan kurtulmaya çalıştım ama başaramadım. Tanıdık hiçbir yüz, beni aydınlatacak hiç kimse yoktu. Giderek kısalan aralıklarla yatak örtülerim değiştiriliyor, yeni bir iğne yapılıyordu. Gözümün önündeki gölgelere ve kulaklarımdaki seslere göre kendimi yönlendirmeyi deniyordum, ama her şey yine bulanık kalıyordu. Bazen birisi bana bir şey söylüyormuş gibi hissediyordum, ama sonra çok geç oluyor, ne dendiğini anlamıyordum. Çevremdeki nesneler belirsiz, hiç tanınmaz bir haldeydi, sesler uzaklaşmıştı. Geceyle gündüzü ayıramıyordum. Karşımda büyükbabamın, bazen de büyükannemin veya annemin yüzü. Arada bir takılan bir serum. Ne hareket ne başka bir şey. Yatağım tekerlekler üzerine konulup koridordan geçiriliyor, bir kapıdan başka bir kapıya, daha uzağa götürülüyordu, bazen bir başka yatağa çarpıyordu. Banyodayım. Bu ne demektir biliyorum. Yarım saatte bir, bir hemşire içeriye giriyor ve elimi kaldırıp tekrar bırakıyor. Herhalde aynı şeyi önümdeki, banyoya benden önce getirilmiş yatakta yatan adam için de yapıyor. Ziyaretlerinin arası giderek kısalıyor. Bir ara gri giysiler içindeki birkaç adam, kilitli çinko bir tabutla banyoya giriyor, kapağı açıp içine çıplak bir insan koyuyorlar. Sonra yeniden sıkıca kilitliyorlar. Fark ediyorum ki tabuta konulan adam önümdeki yatakta yatan hasta. Hemşire artık yalnızca *benim* kolumu kaldırmak için geliyor, benden nabız alıp alamadığına bakıyor. Banyoda çaprazlamasına bir ipte asılı olan ıslak ve ağır çamaşırlar ansızın üzerime düşüyor. On santim farkla yüzümü sıyırıyorlar, aksi halde boğulacaktım. Hemşire içeriye giriyor ve çamaşırları toplayıp küvetin yanındaki bir sandalyenin üzerine fırlatıyor. Sonra yine kolumu kaldırıyor. Bütün gece odaları dolaşıyor ve hep kolları yukarıya kaldırıp nabızları kontrol ediyor. Ölmüş bir adamın yatak çarşaflarını değiştiriyor. Çarşafları yere

atıyor ve yine kolumu kaldırıyor, sanki benim ölümümü bekliyor. Sonra eğiliyor, çarşafları yerden kaldırıyor ve dışarıya çıkıyor. İşte şimdi yaşamak istiyorum. Hemşire birkaç kere daha içeriye giriyor ve kolumu kaldırıyor. Sonra, o sabaha karşı, bakıcılar geliyor ve yatağımı tekerleklere koyup hasta koğuşuna geri götürüyorlar. Birden, diye düşünüyorum, önümdeki adamın nefes alışı durdu. Ölmek istemiyorum. Şimdi değil. Adamın nefes alışı birden durdu. Nefes alışı durur durmaz grili adamlar içeriye girdi ve onu çinko tabuta koydular. Hemşire adamın nefesinin durmasını bile beklememişti. Benim de nefes alışım durabilirdi. Şimdi bildiğim, sabah beş gibi hasta koğuşuna geri getirildiğim. Ama hemşire ve doktorlar yine de yaşayacağımdan emin değiller. Emin olsalardı, hemşireler sabah saat altıya doğru beni hastane papazına gönderip *son kutsal yağlama* diye anılan seremoniyi yaptırmazlardı. Seremoninin neredeyse farkında bile değildim. Daha sonraları bunu başka hastalara uygulanırken gözlemleyip öğrenebildim. *Yaşamak istiyordum*, tek önemsediğim buydu. Yaşamak; *kendi istediğim hayatı* yaşamak, *kendi yolumdan, istediğim yere* kadar gitmek. Bir yemin değildi bu, gözden çıkarılmış olan bir hastanın kararıydı, önündeki hasta nefes almayı bıraktığı zaman alınmış bir karar. O gece karşımda iki seçenek vardı ve karar anında ben yaşamayı seçtim. Bu kararın doğru ya da yanlış olduğunu düşünmenin anlamı yok. Ağır ve ıslak çamaşırların yüzüme düşmeyip beni nefessiz bırakmaması, bu kararın nedeniydi. Önümdeki adamın aksine, ben durmak istememiştim, nefes almaya ve yaşamaya devam etmek istemiştim. Kendisini kesin olarak öleceğim gerçeğine hazırlamış olan hemşireyi, beni banyodan çıkararak hasta koğuşuna geri götürmeye zorlamıştım, bunu başarmak için de nefes almayı *sürdürmek* zorundaydım. Bunu yapmaktan bir an dahi

vazgeçseydim, bir saat daha yaşayamazdım. Nefes almayı sürdürüp sürdürmemek bana bağlıydı. Banyoya beni almaya gelenler gri giysili ceset taşıyıcıları değil, tam da istediğim gibi beyaz giysili bakıcılardı. İradem üzerine beni koğuşa geri götürmüşlerdi. Olası iki yoldan birine gitme kararını verecek olan kişi *bendim.* Ölümü seçmek kolaydı. Yaşamı seçmenin avantajı ise karar mercii olmaktı. Hiçbir şeyi kaybetmedim, her şeyi elimde tuttum. Ne zaman bir şeylere devam etmek istesem aklıma bunu getiririm. O akşam ilk kez tanıdık bir yüz gördüm, büyükbabamı. Yanımdaki sandalyeye oturmuş elimi tutuyordu. Artık durumun iyiye gideceğinden emindim. Daha birkaç şey söylemişti ki kendimi son derece yorgun hissettim. Büyükannem ve annem de ziyaret edeceklerdi. Büyükbabam aynı hastanenin yalnızca birkaç yüz metre ötedeki cerrahi binasında yatıyordu, beni bundan böyle her gün ziyaret edeceğine dair söz verdi. En sevdiğim insanın bu kadar yakınımda olduğunu bilmek büyük şanstı. Penisilin ve kafuru dışında bir sürü başka ilaç, gücümü toplamada bana yardımcı olmuştu, en azından artık algılarım açılmıştı. Artık insanların ve nesnelerin gölgeleri; hakiki insan ve nesnelere dönüşmüştü, ertesi sabah ise her şeyin üzerindeki sis iyice kalkmıştı. Sesler artık yeterince duyabileceğim kadar netti, onları anlamaya başlamıştım. Bana dokunan eller birdenbire hemşirelerin elleri haline geldi, oysa daha önce sadece gözlerimin önünde büyük beyaz lekelerdi. Bir yüzü, bir başka yüzü tüm açıklığı ile görebiliyordum. Artık diğer hastaların yataklarından gelen sesler anlaşılmayan gürültüler değildi, tümüyle anlamlı sözler, hatta cümleler duyabiliyordum. İki hasta benimle ilgili konuşuyordu sanki, benim ve yatağımla ilgili sözleri ayırt edebiliyordum. Birçok hemşire ve bakıcının, yanlarında bir doktorla, ölen bir hastayla ilgilendikleri izlenimini edin-

miştim, duyduğum her şey bir ölü hakkında konuştuklarının işaretiydi, ama ölen birini görmemiştim. Bir isim geçti, ama sonra hemşire, bakıcı ve doktor arasındaki bu sohbet duyulmaz hale geldi. Bir süre sonra konuşma yeniden anlaşılır olunca neden bahsettiklerini anladım. Görünen o ki hemşireler, bakıcılar ve doktor ölen hastayı bırakmış, hemşireler de hastaları temizlemeye koyulmuşlardı. Hasta koğuşunun diğer ucunda bir musluk ya da ufak bir lavabo olmalıydı, hemşireler oradan su alıyorlardı. Koğuştaki ışık zayıftı, tavanda tek, yuvarlak bir lamba asılıydı. Geceler uzundu ve ancak sabah sekize doğru gün ışığı görülebiliyordu. Oysa daha saat beş buçuk ya da altıda hasta koğuşunda ve koridorda huzursuzluk başlıyordu. O güne kadar birçok ölü görmüştüm, ama hiçbir insanı ölürken görmemiştim. Banyoda önümdeki adam birden nefes almayı kesince de, bir insanın ölmekte olduğunu *duymuştum*, ama öldüğünü *görmemiştim*. Sonra koğuşta bir başkası daha öldü ve ben yine birisinin öldüğünü *duydum*, *görmedim*. Yatağımda yatarken, henüz hareket edemez haldeyken fark etmiştim. Hemşireler, bakıcılar ve doktor gelmeden duyduğum o garip sesler ölümün, ölmek üzere olan birinin sesleriydi. Bu adam bambaşka biçimde, banyodaki adamdan çok farklı şekilde ölmüştü. Banyodaki adam en ufak bir belirti göstermeden, nefes almayı kestiği için ölmüşken, hasta koğuşundaki –nerede yattığını bilemediğim, sadece duyduğum seslerden ne yönde olduğunu tahmin ettiğim– adamın ölüş şekli bambaşkaydı. Bu adam yatağında, kendisini durmadan ve çok sert bir biçimde, büyük bir bedensel çabayla; ölüme *karşı çıkmak* istercesine oradan oraya atmıştı. Bu gürültülü ve şiddetli seslerin, ölen bir adamın hareketleri olduğunu ilk başta anlamamıştım. Banyodaki adamın aksine, *en ufak bir belirti göstermeden* nefes alışını kesmek yerine; gövdesini son

bir kez daha oradan oraya atmış ve sonunda ölü olarak yatıp kalmıştı. Herkes farklıdır, herkesin kendine has bir yaşayışı ve ölüşü vardır. Kafamı kaldırıp bakabilecek gücüm olsaydı, sonradan sıkça gördüğüm şeyin aynısını görürdüm: Hasta koğuşunda, yönetmelik gereği üç saat daha yatağında yatması gereken bir ölüyü. O ana dek kendi gözümle görmemiş olsam da, o koğuşta ölmesi beklenen hastaların yatırıldığını biliyordum. Getirilenlerin çok az bir kısmı orayı hayatta kalarak terk edebiliyordu. Daha sonra oranın *yaşlılar koğuşu* olduğunu öğrendim, yaşlı insanlar buraya ölmeleri için getiriliyordu. Kendimce *ölüm koğuşu* diye nitelediğim bu *yaşlılar koğuşu*ndakilerin çoğu, orada yalnızca birkaç saat, en çok birkaç gün geçirebiliyorlardı. Banyoda yer olduğunda, ölümü kaçınılmaz olanlar ölüm koğuşundan banyoya götürülüyorlardı, oysa banyoda ender olarak yer bulunuyordu çünkü gece üçle altı arası banyodakilerin çoğu ölmüş oluyor ve banyo aynı gece saat birle iki arasında yeniden doluyordu, zaten içinde ancak iki ya da üç yatağa yer vardı. Bu taşınma işlemi, hemşire ve bakıcıların ruh haline göre de farklılık gösteriyordu. Bu yorucu nakil işleminden olabildiğince kaçınıyorlardı sanırım, yatağın lastik tekerlekler üzerine yerleştirilmesinden, duvar kenarındaki normal yerinden zar zor alınıp koridorda itilmesinden genellikle uzak duruyorlardı. Hemşireler deneyimli bakışlarıyla, ölüm adaylarını hemen saptıyor, söz konusu kişi daha hiç farkında değilken onun sonunun geldiğini anlıyorlardı. Bu yerde belki on yıllardır çalışıyorlardı ve yüzlerce, binlerce insanın ölümüne tanıklık etmişlerdi; görevlerini büyük bir beceri ve soğukkanlılıkla yerine getirebiliyorlardı. Ölüm koğuşundaki, sonradan öğrendiğime göre üstünde daha birkaç saat önce biri ölmüş olan yatağa, hastanede başka yer olmaması nedeniyle yatırılmamıştım; belli ki ben geldiğimde nöbette olan

doktor, beni ümitsiz vaka olarak tanımlamıştı. Durumumun ciddiyetinden etkilenmiş olmalıydı, yoksa benim gibi on sekiz yaşında birini, yetmiş, seksen yaşındakilerin doldurduğu bir ölüm koğuşuna yatırmasındaki kabalık, başka türlü açıklanamazdı. Çocukluğumdan beri kendime karşı uyguladığım dayanıklılık ve acıyı *reddetme* dürtüsü, sağlığımı bozmakla ve hayatım için tehlike arz etmekle son bulmuştu, ama neyse ki yaşamımı söndürecek şey olma riskinden de kıl payıyla sıyrılmıştı. Gerçek şu ki, sonbahar ve kışın ortasına kadar hafif bir akciğer iltihaplanması olan hastalığımı, yatağa düşmemek için bastırmış ve görmezden gelmiştim. Doğal olarak hastalık nüksetti, üstelik de tam büyükbabamın hastalandığı zamana denk geldi. Yüksek ateşimi günlerce, belki de haftalarca, dayanılmaz hale gelene kadar hem ailemden hem de Podlaha'dan saklamıştım. Son derece yolunda giden hayatımı bozmak istememiştim. İhtiyaçlarıma yanıt veren ve beni oldukça tatmin eden bir ritim yakalamıştım. Gelişimimi derinden etkileyen üç önemli noktayı; çıraklık hayatımı, müzik eğitimimi ve büyükbabamla ailemi birbirine bağlayan mükemmel bir üçgen inşa etmiştim. Hiçbir şeye, en ufak bir rahatsızlığa bile izin veremezdim. Ama hesabım tutmamıştı; zaten şimdi düşünüyorum da, bu hesaplar hiçbir zaman tutmaz. Tam liseyi terk edip şansımı Podlaha'nın dükkânında denemiş ve hakikaten de tatmin edici bir sonuç elde etmişken –ki bu deneyim beni soğukkanlı ve cesur bir biçimde yaşamımı elime almaya yönlendirmişti– yine bir kez daha bu ideal yaşam elimden gidiyordu. Bence büyükbabam hastaneye gitmek zorunda kalmasaydı, ben de hastalanmayacaktım. Bunu akla getirmek ne kadar doğal ve haklı bir tepki de olsa, biraz saçma. Açık ki, en önemli faktör mevsimdi. Yılın başlangıcı her zaman çok tehlikelidir, birçok insana göre Ocak ayı

atlatılması en zor aydır, yetişkin insanların bile direncini kırar; yaşlı insanlara neler yapacağını söylemeye bile gerek yok. Daha önce atlatılmış hastalıklar yılın başında, özellikle de Ocak ayının ortasında nükseder. Bünye, tüm sonbahar ve kış ortasına kadar bir ya da birkaç hastalığın yükünü taşıyabilir, ama Ocak ortasında çöker. Yılın bu zamanlarında hastaneler dolup taşar, doktorlar fazla mesai yapar, ölümle ilgili sektörler tam gaz ilerler. Ben büyükbabamın hastaneye gitmek zorunda kalışını hazmedemedim. Aylar boyunca hastalığımı bastırmak için her şeyi yaparken, büyükbabamın hastaneye gidişi içimdeki bu direnci kırdı. Ailem, benim ayağa kalkamayışımı ayağa kalkmak istememe, büyükbabasının hastaneye gidişinin ardından sevgili torunu tarafından sergilenen bir kaprise bağlamış olmalıydı, bunun affedilecek bir yanı olamazdı. Torunun büyükbabasına olan sevgisi bu kadar büyük olamazdı, aralarındaki ilişki o kadar yoğundu ki torun büyükbabasını hastalığına kadar izliyordu. Fakat içinde bulunduğum gerçek durum, onları hastalığımın doğruluğuna inandırmıştı. Sonradan yine de kuşku duymuş olmalılardı, bana davranışları hastalığımı pek ciddiye almadıklarını, hatta *kabullenmediklerini* gösteriyordu. Hastalığıma karşı gelmişlerdi, çünkü büyükbabama olan sevgime karşıydılar. Büyükbabamın hastaneye gidişinden sonra benim ansızın şiddetle ortaya çıkan hastalığımı, onlara karşı oynadığım saygısızca bir oyun gibi görmüşlerdi. Ama ne düşünürlerse düşünsünler, nasıl davranırlarsa davransınlar, tüm bunlar kısa süre içindeki olaylarla alaşağı edilmişti. Büyükbabasının koruması altındaki sorunlu torun, hem ruhen hem de zihniyet olarak onlardan ayrılıp bağımsızlığına kavuşmuş, yaşına uygun olarak onlara karşı eleştirel bir tavır almıştı; buna uzun süre sabredememiş, asla dayanamamışlardı. Ben onların yanında büyümemiştim, bü-

yükbabamın yanında büyümüştüm, beni hayat için yetenekli hale getiren ve sonunda mutlu eden her şeyi ona borçluydum, aileme değil. Bu onlara karşı hiç sempatim olmadığı anlamına gelmez, onlara duyduğum sempati ve sevgi hiçbir zaman büyükbabama duyduğum kadar yüksek olamasa da, elbette onlara da ömür boyu bağlıydım. Hiçbiri, hatta annem bile beni kabullenmezken büyükbabam kabullenmişti. Bana duyduğu sevgi ve yakınlıkla diğer hepsinin üstesinden gelmişti. Uzun bir zaman boyunca onsuz bir hayat benim için düşünülemezdi. Onun ardından hastaneye gitmek ortaya çıkan mantıklı sonuçtu. Köşede, yatağımda yatarken, birden durumumu tam olarak kavradım, bu düşünce beni tam anlamıyla çarptı: Büyükbabam hastaneye gidip beni terk ettiğinde, güçten düşüp pes etmekten başka çarem yoktu. Gidişini pencereden izlerken kendimi tam da öyle, terk edilmiş hissetmiştim. Hastalığı hakkında hiçbir bilgim yoktu, hastanedeki ilk ziyaretinde de bundan bahsetmedi. Büyük ihtimalle kendisi de bilmiyordu. Belki de daha yapılması gereken tetkikler bitmemişti, ama zaten beni yeniden gördüğü o anda, hem beni kırmamak hem de zayıf durumumda beni daha da zayıf düşürmemek için, bunlardan bahsetmezdi. Yine de hastalığı ile ilgili belirsizlik doğal olarak beni de etkilemişti ve kısa bir süre için de olsa yeniden mantıklı düşünme yetimi kazanınca, kendi hastalığımdan çok onunki için endişelenmiştim. Düşünebildiğim kısa süreçler içinde büyükbabamın hastalığı aklımdan çıkmıyordu, ama ne annemden ne de büyükbabamdan o konuda bir şey öğrenemiyordum. Belki de, diye düşünmek zorundaydım, benden tüm bu hastalıkları saklıyorlardı. Onlara sorduğumda cevap vermiyor ve dikkatimi hemen başka yöne çekiyorlardı. Ama en önemli şeyden mahrum kalmamıştım; büyükbabam söz verdiği gibi her öğleden sonra beni ziyarete geliyordu. Has-

talığımın ne kadar ciddi olduğunu ve bilinçsiz haldeyken neler yaşadığımı bana anlatan ilk kişi o oldu. Ama sürekli hastalıktan ve mutsuz şeylerden konuşmaktan kaçınarak, birbirimizi karşılıklı olarak zayıf düşürmemizi engelliyordu. Benim yanımda, elimi tuttuğu zaman fevkalade mutlu oluyordum. Artık neredeyse on sekiz yaşında bir genç olmama karşın, büyükbabamla genç bir oğlanken geliştirdiğim ilişkiden çok daha yakın bir ilişkim olmuştu, duygusal yakınlığımız artık yüksek bir düzeydeydi. Birbirimizi ya da dış dünyayı anlamak için fazla sözcük kullanmamız gerekmiyordu. Hastaneden çıkmak için her şeyi yapacağımıza karar verdik. Yeni bir başlangıca, yeni bir yaşama yoğunlaşmalıydık. Büyükbabam gelecekten, benim ve kendi geleceğinden söz ediyordu, geçmişten daha önemli ve daha güzel olan bir gelecekten. Bu sadece irade meselesiydi, her ikimizin de geleceğe *sahip olma* isteğimiz gayet yoğundu. Beden düşünceyi izler, dedi, tam tersi değil. Ölüm koğuşundaki gündelik rutinler onlarca yıldır en küçük ayrıntısına kadar oturmuştu, o kadar ki en dehşet verici olaylar bile bu günlük akış içinde hiç dikkat çekici olmayan şeyler haline gelmişti. Fakat bu hastalık ve ölüm çarkının içine yeni düşen genç birisi için, ansızın, ilk kez yaşamın sonuyla karşılaşmak, derinden ürkütücüydü. O genç o zamana kadar ölümün dehşet vericiliğini yalnızca duymuş, ama buna asla tanıklık etmemişti, üstelik hakikaten yaşamlarının sonuna gelen bu kadar çok insanı böylesi bir acı ve kederin doruk noktasında da görmemişti. Burada karşılaştığı şey durmaksızın, yoğun biçimde, aldırışsız şekilde çalışan bir ölüm fabrikasıydı; durmadan yeni hammaddeye gereksinimi vardı ve onu sürekli işliyordu. Zamanla, ölüm koğuşundaki işlemleri daha da yakından tanımaya başlamıştım, hatta yalnızca işlemleri değil, hastalara göre derecelenen farklılıkları bile anlar

olmuştum. Üstelik bunları gözlemlemekle kalmayıp yeniden kazanmaya başladığım zihinsel melekelerimle incelemeyi ve analiz etmeyi de öğrenmiştim. Başımı kaldırabildiğim andan itibaren yavaş yavaş, odayı benimle paylaşanlar hakkında bir kanım oluşmaya başladı, *ölüm koğuşu* diye adlandırdığım yer gerçekten bu tanımı hak ediyordu. Koğuşta tam olarak hasta sayısı kadar yatak vardı. Yatakların hiçbiri birkaç saatten fazla boş kalmıyordu. Hastalar her gün değil, her saat değişiyordu ve bu işlem personeli hiç ürkütmüyordu; bu mevsimde hastalar giderek daha kısa aralıklarla ölüyor ve yataklarını bir sonraki hastaya devrediyorlardı. Bir hasta ölüp yatağından alındıktan ve morga götürüldükten üç ya da dört saat sonra gelen yeni hasta, aynı yatakta kendi ölüm kalım savaşına başlıyordu. Ölümün bu kadar gündelik bir olgu olduğunu daha önce bilmiyordum. Bu ölüm koğuşuna girenlerin hepsinin ortak yanı, oradan *artık canlı çıkamayacaklarını* biliyor olmalarıydı. Benim kaldığım süre içinde kimse oradan sağ çıkamamıştı. Ben istisnaydım. Böyle düşünmeye hakkım da vardı, çünkü sadece on sekiz yaşındaydım, kaçmak için bir şansım vardı. Uyandıktan sonra hep yapmak istediğim şeyi yavaş yavaş yapabilir hale gelmiştim; ölüm koğuşunda acı çeken dostlarımın yüzlerini dikkatlice inceleyebiliyordum. Başımı biraz kaldırıp karşımdaki adama bakabildim. O zamana kadar sadece yatakların başucunda duran kara tahtaları ve üzerlerindeki isimleri görürken, sonunda önümdeki parmaklıklı yatağın sahibine ve yüzüne kısa bir bakış atmayı başardım: Tamamen kel bir kafa ve çökmüş bir yüz, ağzından çıkan kırmızı bir boruyla solunum cihazına bağlıydı. Neden hemşirenin durmadan bu yatağı ziyaret ettiğini anlamıştım, sürekli kayıp duran ve bu yüzden solunum cihazının çalışmasını engelleyen plastik boruyu düzeltiyordu. Artık gece gündüz sü-

ren ve giderek azalan soğurma sesinin kaynağını biliyordum. Kel adamın, yanakları gibi çökmüş olan şakaklarında az miktarda beyaz saç vardı ve bu saçlar solunum cihazının hareketiyle ritmik şekilde sallanıyordu. Yatağı benimkinin sağ tarafında kaldığından isim tabelasında yazılanları okuyamıyordum. Yaşını tahmin etmek ise olanaksızdı, tahmin edilebilir bir yaş sınırını çoktan geçmiş gibiydi. O öğleden sonra, ziyaret saatleri sırasında cihaza bağlı adam öldü. Net olarak anımsıyorum. Annem yanımdaki sandalyeye oturmuş ve benim için bir portakal dilimlemişti. Portakal dilimlerini tek tek düzgünce bir peçetenin üzerine dizmişti, hem kendisi, hem de elini kaldıracak bile gücü olmayan benim için uygun bir yakınlıktaydı. Annem birbiri ardına portakal dilimlerini ağzıma sokarken, parmaklıklı yataktaki adam birdenbire oksijen aygıtından hava çekmeyi durdurdu, ardından daha önce hiç duymadığım kadar derin bir nefes aldı. Anneme arkasına dönmemesini söyledim, ölen adamı o anda görmesini istemiyordum. O da bana portakal dilimlerini vermeyi sürdürdü, arkasını dönmemiş ve hemşirenin adamın üzerini örtüşünü görmemişti. Ölenlerin üzeri hep aynı biçimde örtülürdü, hemşire yatağın ayakucunda durarak ölünün altından çarşafı çeker ve onunla ölüyü örterdi. Sonra cebinden küçük, kısa iplere bağlı numaralanmış etiketler çıkarırdı, bu etiketlerin birini ölünün ayak başparmağına bağlardı. Ölen birinin bu şekilde örtülüp morg için numaralandırılmasına ilk kez bu adamda şahit olmuştum. Ölen herkes bu şekilde örtülüyor ve numaralandırılıyordu. Kurallara göre ölen birisi en az üç saat yatağında yatmalıydı ve sonra da yalnızca morg görevlileri tarafından alınabilirdi. Ama benim zamanımda her yatak gerektiği için bu süre iki saate düşmüştü. Ölen kişi iki saat çarşafa sarılı olarak, ayağına bağlı morg etiketiyle odada yatmak zorundaydı, tabii

daha önceden kısa süre içinde öleceği anlaşıldığı için banyoya götürülmediyse. Koğuşta biri öldüğünde yaşanan üzüntü beş dakikadan fazla sürmezdi. Hatta bazen orta yerde gerçekleşen bir ölümün farkına bile varılmaz, hiçbir kaygı duyulmazdı. Çünkü tabutlarla ölüm koğuşuna giren kaba saba, güçlü, yirmili ya da otuzlu yaşlardaki morg görevlilerinin koğuşta ve koridorda çıkardığı gürültülere alışmıştım. Parmaklıklı yatakta yatan adam gibi bazı hastalar, hemşireleri atlatıp beklenenden daha erken ölürse, hemşireler kısa süre içinde hastane papazını getirirler, son kutsal yağlama ise ceset üzerinde yapılırdı. Koğuşa her geldiğinde nefessiz kalmış ve yiyip içmekten artık şişmiş olan papaz; yanında küçük, siyah, gümüş işlemeli bir çanta getirirdi. İçeriye girer girmez onu, hemşirelerin büyük bir hızla temizledikleri ölen adamın komodinine koyardı. Papazın çantayı açmak için yan taraftaki iki düğmeye basması yeterli oluyordu; kapak açılıyor, içinden mumlu iki şamdan ve gümüş bir haç otomatik olarak çıkıp dik konuma geliyordu. Hemşireler mumları yakıyor, ardından da papaz seremonisine başlıyordu. Hiçbir ölü bu dini yardım olmadan ölüm koğuşunu terk edemezdi, St. Vincent Kilisesi'ne bağlı olan hemşireler buna, başka hiçbir şeye dikkat etmedikleri kadar dikkat ediyorlardı. Zaten bunun gibi olağan dışı yağlamalar koğuşta nadiren gerçekleşirdi. Papazın sabah saat beşe ve akşam saat sekize doğru çantasıyla gelip, hemşirelerden hangi hastalar için son yağlama anının geldiğini öğrenmesi günlük bir rutindi. Hemşireler hastaları işaret eder, papaz da görevini yapardı. Bazı günler dört, beş oda arkadaşıma son yağlama yapıldığı olurdu. Sonra da çok geçmeden hepsi *son yolculuklarına* çıkardı. Ama yine de hemşireler, zaman zaman yanlış hesaplamalar da yapar ve birileri son yağlama yapılmadan ölüp giderdi. Böyle durumlarda, bir görev edasıyla

ilk fırsatta bu seremoni yerine getirilirdi. Gerçekten de hemşireler bu son yağlamaya, başka hiçbir şeye göstermedikleri dikkati gösteriyorlardı. Bunu, hiç durmadan idame ettirdikleri gündelik özverili çalışmalarını eleştirmek için söylemiyorum, ama gerçek buydu. Daha en baştan, hastane papazının davranışlarından ve yaptığı işten tiksinmiştim; sergilediği, bence sapıkça Katolik bir tiyatro oyunu olan şeye güçlükle tahammül edebiliyordum. Ama bu bile kısa süre sonra ölüm koğuşundaki her tiksindirici ve korkunç şey gibi rutin hale gelmişti. Köşedeki yatağımdan gözlemlediğim kadarıyla, ölüm koğuşunda günlük akış şu şekildeydi: Gece saat üç buçuk sularında gece hemşiresi ışığı açardı, elinde bir kavanoz termometreyle içeri girer ve bilinçli ya da bilinçsiz olsun her hastanın ateşini ölçerdi. Termometreler toplandıktan sonra gece hemşiresinin işi biter, onun yerini elinde yıkama tasları ve havlular olan gündüz hemşiresi alırdı. Hastalar sırasıyla temizlenirdi, yalnız biri ya da ikisi ayağa kalkarak lavaboya gidebiliyor ve kendi başına yıkanabiliyordu. Ocak ayının ciddi soğuğu yüzünden koğuştaki tek pencere, geceden öğle sonrasına kadar kapalı tutulur, ziyaret saatinden çok kısa bir süre önce açılırdı, bu yüzden oksijen daha geceden bitmiş olur ve hava pis kokup ağırlaşırdı. Pencere kalın bir buğu tabakasıyla kaplanır, bir sürü gövdenin, duvarların ve ilacın kokusu, sabahları nefes alıp vermeyi işkenceye dönüştürürdü. Her hastanın kendine has bir kokusu vardı ve hepsinin birleşip oluşturduğu ter ve ilaç esansı, öksürme ve tıkanmayı tetiklerdi. Gündüz ekibinin geldiği zaman odanın hali, pis ve iğrenç bir koku ve inleme yeri gibi olur, gece üstü örtülüp gizlenen hain çirkinlik ve dikkatsizlik birden ortaya çıkardı. Sadece bu bile beni daha sabahın köründe umutsuzluğa düşürmeye yetiyordu. Ama ben ölüm koğuşunda dayanılması gereken ne varsa

dayanmaya hazırdım, bir başka deyişle çıkabilmek için her şeye katlanmaya razıydım. Böylece zamanla kendime zarar vermemeye, aksine koğuşta kendime öğretici bir algılama mekanizması geliştirmeye başladım. Gördüğüm ve incelediğim şeylerin bana zarar vermemesi gerektiğini biliyordum. Ne kadar şok edici, dayanılmaz, tiksinti verici ya da çirkin olursa olsun bütün gözlemlerimin kaynağının buradan ortaya çıkıyor olması, hayati bir önemdeydi. Bu sayede karşılaştığım durumlara göğüs gerebildim. Burada gördüklerimi tamamen doğal olarak içselleştirdim, her birini normal akışın bir parçası olarak gördüm. Her ne kadar bu türden olaylara daha önce tanıklık etmiş olmasam da, onların insanın tabiatla ilişkisi sırasında ortaya koyduğu alçak, duyarsız ve ikiyüzlü tavrının doğal bir parçası olduğunu biliyordum. Umutsuzluğa kapılmamalıydım, doğanın gücüne boyun eğmemeliydim ki bu güç burada, diğer her yerde olduğundan daha kuvvetli bir şekilde ölümle ilişkiliydi. Birkaç gün sonra akli melekelerimi yeniden kazanınca, onları gözlemlerimin beni yıpratmaması için kullanmaya devam ettim. Başka insanlarla gece gündüz birlikte yaşamaya daha önceden alışkındım, Schrannen Sokağı'ndaki yatılı okulda, bunun en ağır örneğini yaşamıştım. Ama önceki hiçbir tecrübemin, yanımda ölen bir adam konusunda bana yardımı olamazdı. Hastalığım yüzünden on sekiz yaşındaki bu halimle korkunç bir sahnenin ortasına itilmiştim. Maceram başarısızlıkla sonuçlanmıştı, düşmüş ve kendimi hastanenin ölüm koğuşunun bir köşesindeki bir yatakta bulmuştum; kendini beğenmişliğin bilincinde, insan olmanın en dip noktasında kalakalmıştım. Sahip olduğum güçleri kullanarak elimdeki mutluluk ve tatmini korumaya çalışmıştım ama şimdi bir kez daha her şeyi kaybetmiştim. Gerçi en kötüsünü atlatmıştım: Banyodan geri gelebilmiş, son ayinden

sağ çıkmıştım. Her şey olumlu bir yöne seyretmeye başlamıştı. Yine gözlemleme işine dönmüştüm, kafamda yine planlar vardı. Yine müziği düşünüyordum. Köşedeki yatağımda yatarken kulağımda Mozart'ı, Schubert'i duyuyordum. Müziğin her bir notasını hayal edebiliyordum. Bu hayali müzik de yatağımda sahip olduğum en önemli şeydi, iyileşme sürecimin de en önemli parçasıydı. İçimdeki neredeyse her şeyin yok olduğunu sanmıştım, ama şimdi içimin tamamen ölmemiş ve tekrar canlandırılabilir olduğunu keşfedip seviniyordum. Bunları yeniden hayata döndürmek ve harekete geçirmek için tek yapmam gereken aklımı kullanmaktı. Ve şimdi yeniden aklımı kullanabildiğime göre, müzik için, şiirler öğrenmek için ve büyükbabamın ölümle ilgili, ölüm koğuşunda olup biteni incinmeden gözlemlememi ve incelememi olanaklı kılan sözlerini yorumlamak için, yeni düşüncelere dalabilirdim. Dahası, içimdeki *karar mekanizması* yeniden çalışmaya başlamıştı, kontrolünü kaybettiğim şeylerin dengesini yeniden kurabiliyordum. Sonuç olarak ölüm koğuşundaki günlük rutini daha büyük bir sakinlikle gözlemleyebildim, daha doğru sonuçlara varabildim. Fiziksel olarak hâlâ son derece zayıftım, genel halsizliğim de sürüyordu, yani güçlükle hareket edebiliyordum, ama artık en azından kafamı kaldırabiliyor ve sağa sola dönebiliyordum. Bu bile ölüm koğuşunun büyüklüğünü yaklaşık olarak da olsa kavramama yetmişti. Ponksiyonlara götürüldüğüm sıralarda bunu algılayamamıştım, çünkü beni taşırlarken içinde bulunduğum güçsüzlük ve halsizlik, bir şey görmemi engelliyordu; zaten bir şey görmek zorunda kalmamak için gözlerimi de iyice kapatıyordum. Hastalığım vücudumu zayıf düşürmüştü ama asıl önemli olanı, aklımı ve ruhumu artık etkileyemiyordu. İki saatten fazla süren hasta temizleme işlemi bitince, sabah beş ile altı arası bir saatte

papaz elinde çantasıyla yağlama için geliyordu. Ölüm koğuşuna istisnasız her gün geldi, bir kere bile ayin yapmadığını anımsamıyorum. Henüz tüm hastalar temizlenmemişken bile hemen bir yatağın başında duaya başlar, yatakta yatanı yağlardı. Hemşirelerden biri ona yardımcı olurdu. Temizlenme süreci bitince ortamda her zaman bir rahatlama olurdu zira bu süreç hastaları bir hayli yorardı. Bitince onlar da yataklarında kahvaltıyı beklemeye başlardı. Çok azı kahvaltısını kendisi yapabiliyordu, diğerlerini hemşirelerin beslemesi gerekiyordu. Hemşire bana kahvaltımı verirken hiç zaman kaybetmezdi. İlk günlerde diğer herkes gibi ben de glikoz serumuyla besleniyordum, ama artık kahve ve ufak ekmeklerden oluşan normal kahvaltı alabiliyordum. Seruma bağlı hastalar belli bir uzaklıktan bakılınca, iplerle bağlanmış gibi görünüyordu; bu da bende onların iplere bağlı, güçlükle ve zaman zaman hareket edebilen kuklalar olduğu izlenimi yaratıyordu. Ama aslında bu ipler, onların yaşamla olan tek bağlantısıydı. Biri gelip o ipleri kesecek olsa, anında ölürler, diye düşünürdüm. Tabii bu senaryo fazlasıyla teatraldi. Fakat koğuşun kendisi de aslında bir tiyatroydu; ipleri doktor ve hemşirelerin keyiflerince oynattığı, acıma ve korku dolu bir kukla tiyatrosu. Mönchsberg'in arkasındaki bu kukla tiyatrosunun perdesi her daim açıktı. Bu kuklalar elbette ki yaşlıydı, hatta bazıları aşırı derecede ihtiyardı, modası geçmiş ve değersizlerdi; hatta acımasızca yıpratılmışlardı. Kullanıldıktan sonra ise çöpe atılıp yakılıyorlardı. Onları insan gibi değil, kukla gibi görüyor olmam doğaldı; günün birinde bütün insanların kuklaya dönüşeceklerini, çöpe atılacaklarını, gömüleceklerini ya da yakılacaklarını düşünüyordum; daha önceki hayatları nasıl olursa olsun ismine dünya dediğimiz bu kukla tiyatrosunda öleceklerdi. Boru ve iplere asılı bu figürlerin insanlıkla ilgisi yoktu. Kimse için bir şey ifade etme-

den, orada öylece yatıyorlardı, iyi ya da kötü, kendi rollerini sergiliyorlardı, ama aslında dekor olarak bile kullanılamazlardı. Kahvaltı ile vizite saati arasındaki zaman zarfında rahatsız edilmeden gözlem yapabiliyordum. Morg görevlileri çinko tabutlarıyla geldiklerinde ise, onları dekoru toplamaya gelen görevliler olarak düşünmekten kendimi alamıyordum. Vizite sırasında doktorlar yalnızca benimle gerçekten ilgileniyordu, diğer hastalarla ilgili ne bir söz ne de bir tartışma oluyordu. Doktor ve hemşireler benim yatağıma gelinceye kadar koğuşu son derece ilgisizce geçiyorlardı. Benim hangi nedenle ölüm koğuşunda olduğumu bilmemeleri onları tedirgin ediyordu belki, ama elbette bu durumu değiştirmiyorlardı. Koşullar beni buraya getirmişti, ölmemiştim, arkada bırakılmıştım. Dikkatlerini çeken istisnai bir durumum vardı. Orada benim, genç bir hasta olarak ölmek üzere olan çok yaşlı hastaların arasında, üstelik de normalden uzun bir süredir yatıyor oluşum, özellikle doktorları tedirgin etmişti. Eğer ilk ya da ikinci gün ölseydim, ki bu gerçekleşebilirdi de, kimsenin dikkatini çekmezdim, daha başında doğru yere konulmuş olurdum, ölen birinin ait olduğu yere. Zaten o zaman yaşımın da bir önemi kalmazdı. Oysa ben doktorlara göre bile en büyük tehlikeyi atlatmıştım ve yine ölüm koğuşunda yatıyordum. Bu onları düşündürüyor olmalıydı, buna karşın beni nakletmiyorlar, orada bırakıyorlardı. Yaptıkları şey iyileşme sürecimi hızlandırmaya çalışmaktı; neden hatırlamıyorum ama gece gündüz serum vermeye başladılar, hatta sonunda ilaç dozunu iki ya da üç katına çıkardılar, iyice hissizleşmiş kol ve bacaklarım iğne delikleriyle dolup taştı. Doktorlardan neredeyse hiçbir şey öğrenilmiyordu, hemşireler ise sanki dilsizdi. Saat on civarında ponksiyon için götürülüyordum. Ocak ayı başında yayılan ve ay ortasında iyice yükselen bir grip salgını vardı ve

bu yüzden koridor bile tamamen hasta yataklarıyla doluydu. Büyükbabamdan öğrendiğime göre hastane yönetimi bu sebeple diğer koridorları da yataklarla doldurmak zorunda kalmıştı. Koridor yerine bir koğuşta yattığım için şanslıydım aslında, hatta bir yatağım olduğu için bile şanslıydım. Normalde yüzlerce kişiyi barındırabilecek olan bu hastane, son yıllarda nüfusu ikiye katlanan şehir için artık fazla küçüktü, dolayısıyla birçok hasta binaya kabul edilmemişti bile. Sonunda cerrahi ve jinekoloji bölümleri için barakalar kurulmak zorunda kalınmıştı. Büyükbabam, söylediğine göre bu barakalardan birinde kalıyordu. Bir haftadan uzun bir süredir hastanedeydi ve bu sırada yapılan testlerin sonuçları henüz belli olmamıştı. Belki de tüm bu olanlar bir yanlış alarmdır, diyordu, belki de kısa zamanda eve dönebilecekti. Kendisini hiç hasta hissetmiyordu. Doktorun şüpheleri büyük ihtimalle boşa çıkacaktı. Yalnızca birkaç gün daha hastanede kalacağını düşünüyordu. Onun hastaneye yatırılışının, uzun zamandır ortalarda olmayan benim hastalığımı da tetiklediği fikri, onun da aklına gelmişti, bu olasılık ona göre göz ardı edilemezdi; ikimizin hastalığı arasında bir bağ olduğu kesindi. Üzücü olan kısmı, bu hastalık bağının bende felaket bir sonuç doğurmuş olmasıydı. Artık atlattığımı bildiğinden, bana daha önce kurtulup kurtulamayacağımdan emin olamadığını itiraf etti. Hemşirelerin beni banyoya götürdüklerini öğrenmişti, sonumun geldiğini sanıyorlardı. Ama o sırada, benim kendime geleceğimden bir an bile kuşku duymamış. Papaz tarafından yağlanmam sırasında ise çok korkmuş. Bu törenden o da benim gibi nefret ediyordu. Hastane papazı gibi bu tarz din görevlilerine karşı yoğun bir tiksinti duyuyordu; onları Katolik din tüccarları olarak görüyor, eninde sonunda, özellikle büyük hastanelere kapak atıp işportacılık yapmalarından nefret edi-

yordu. Ölüm koğuşunda yatmış olmamı, bundan sonraki hayatım, kişisel ve ruhsal gelişimim için oldukça önemli bir tecrübe olarak görüyordu. *Ölüm koğuşu* tabirini sevmişti. Ama ona göre burası Fisher von Erlach tarafından fevkalade şekilde tasarlanmış, harikulade bir mimari yapıydı. Yaptığı ziyaretler sırasında, yalan söylemekten kaçınıp hile hurdaya başvurmadan, hümanist palavralara hiç girmeden, bana karşı çok hassas bir ilgi göstermişti. Başhekim, ona göre harika bir insandı, akıllı ve iyi eğitimliydi, yüzeysel biri değildi. Onunla hastalığım konusunda uzun uzadıya konuşmuştu, doktor hastalığımın birkaç hafta içinde iyice azalacağını söylemişti. Bir ya da iki hafta dememişti, *birkaç hafta*. Her ponksiyonda hâlâ tedirginliğe yol açacak kadar iltihap çıkıyordu ama dediğine göre bu da azalma eğilimindeymiş. Bununla beraber, ruhsal ve psikolojik zayıflığımın yanı sıra kendimi şimdi olduğundan çok daha zorlu bir fiziki güçsüzlüğe de hazırlamam gerekiyormuş. Bir yandan en kötüsünü atlatmıştım, güçlü ve olumlu içsel durumum sayesinde başıma gelen felaketi yenmiştim, ama öte yandan fiziki zayıflık henüz en düşük noktasına bile ulaşmamıştı. Ama ruh ve zihin, bedeni idare eder, dedi büyükbabam, en güçsüz beden bile güçlü bir ruh, akıl, ya da ikisinin ortak çalışması ile kurtarılabilirdi. Bu hastalığı sonbahardan beri görmezden gelerek ne kadar aptalca davrandığımı daha yeni anlıyordum. Hastalıklar üzerimizde meşru bir hak talep eder ve onları görmezden gelmek doğayı küçümsemek demektir, bu da her zaman felaketle sonuçlanır. Büyükbabama, onun odasında yatmanın ve odasındaki nesneleri incelemenin benim için ne anlama geldiğini söyledim. O da beni eve götüreceğini ve odasında bana en sevdiği kitapları okuyacağını söyledi. Bu konuda anlaştık. Ayrıca benimle Mönchsberg ve Kapuzinerberg'de yaptığı gezilere daha çok zaman ayıracağının

da sözünü verdi. Hellbrunn'a ve Salzach'taki çayırlara da gidecektik. Keldorflar'daki müzik derslerime yaptığı desteği artırmayı da düşünüyormuş. Müziğin benim kurtarıcım olduğunu bizzat söyledi ve bana bazı Schubert senfonilerinin notalarını alacağına dair söz verdi, bir de benim daha önceden istediğim Eichendorff'un *Bir Aylağın Anıları* isimli romanının güzel bir baskısını. Ama önce, bu cehennemden dışarıya çıkmalısın, dedi. Bu ortam, bırakın hasta insanları, sağlıklı olanları bile hasta ederdi. Cerrahi bölümündeki odasını, kendinden iki yaş genç bir belediye memuruyla paylaşıyormuş, görünüşe göre başarılı bir ameliyat geçirmiş. Bu adam onu hiç rahatsız etmiyormuş. Doğal olarak şimdi benim de hastanede yatıyor oluşum onu dehşete sürüklemiş ve ilk günlerde, benim ölüm kalım savaşım, onun en korkunç günleri olmuş, ama dediği gibi bir an için bile benim öleceğimi düşünmemiş. Başından beri yatağından kalkıp istediği zaman temiz hava almak için çıkma olanağı varmış. Giderek hastanenin bütün bölümlerini öğrenmiş ve buraları tek tek ziyaret etmiş. Son yıllarda önünden bile geçmediği hastane şapeline bile gitmiş. Durumum düzelince bana kilisedeki onu etkileyen Rottmayr imzalı tabloları gösterecekmiş. Bir defasında bir öğleden sonra, harika bir org sesi duymuş, durup o müziği dinlerken beni bekleyen gelecek hakkında düşünmüş. Bir anda, hastanede geçirilen bu mecburi süreyi dayanılmaz bir gereklilik olarak görmüş, ama hastalıktan değil, yaşamsal olarak. Zaman zaman bu gibi hastalıklar kişinin düşüncelerini toparlaması için gerekliymiş, insan böyle hastalıklı zamanlar olmadan bu düşünceleri kazanamazmış. Doğa tarafından, böyle hastalıklara zorlanmazsak, böylesine düşünceler içine itilmezmişiz; bu ya da başka türlü hastanelerde kalmazsak, kendimizi hastanede görecek başka yollar bulurmuşuz; hatta hiç bulamazsak, kendi-

miz yapay ve uyduma bir hastalık icat edermişiz. Aksi halde bu yaşamsal ve varoluşsal düşünceleri geliştiremezmişiz. Bu yerlerin illaki hastane olması da gerekmiyormuş, bir hapishane ya da manastır da aynı işlevi görebilirmiş. Hapishane ve manastırlar, zaten hastanelerden çok da farklı değilmiş. Hastanede böyle bir atmosferde kalmanın kendisine hayati gereklilikte düşünceler kazandırdığından hiç şüphesi yokmuş. Hayatında daha önce hiç bu kadar etkileyici bir dönem olmamış. Şimdi ben de düzeltmekte olduğuma göre, bu periyodu bir fırsat olarak görmeliymişim. Gerçi benim zaten bu düşünceye vardığıma ve çoktan bu olanağı kullandığıma kuşkusu yokmuş. Hasta sağduyulu olurmuş, başka hiç kimse dünyayı daha net göremezmiş. Bu *cehennemden* (o andan sonra hastaneyi hep öyle tanımladı) çıktıktan sonra son zamanlarda çalışmasını güçleştiren şeyleri de atlatacakmış. Sanatçı, özellikle de yazar, düzenli aralıklarla hastaneye gitmeliymiş, gerçi bir hastane, bir hapishane ya da manastır olması da fark etmezmiş. Sanat yaşamı için kaçınılmaz bir koşulmuş bu. Her sanatçı, özellikle de yazar zaman zaman hastaneyi, yani böylesine varoluşsal sorular sordurtan bir düşünme alanını ziyaret etmezse, giderek değersizlik içine düşer, yüzeysellik içinde kalırmış. Bu hastane, yapay bir hastane olabilir ve hatta çekilen hastalıklar da sahte olabilirmiş, ama yine de olmalıymışlar, olamıyorlarsa da koşullar ne olursa olsun yaratılmalıymışlar. Sanatçı ya da yazar, hangi nedenle olursa olsun bu gerçeği yadsıdığında, daha başlangıçta kesin bir değersizliğe mahkûm olurmuş. Doğal yollarla hastalanıp böyle bir hastaneye yatmak zorunda kalırsak, kendimizi şanslı saymalıymışız. Ama hastanede oluşumuzun nedenlerinin doğal sebeplere bağlı olup olmadığını bilemezmişiz. Öyle sanabilirmişiz, ama belki de yapay bir biçimde buraya girmişizdir. Ama fark etmezmiş. Önemli olan şey, böyle-

si bir ortamda bulunmakmış. Böyle ortamlarda farkındalık derecemiz başka hiçbir yerde olmayacağı kadar yükselirmiş, dış dünyada ulaşamayacağımız bir noktaya ulaşırmışız: Kendimizin ve yaşamın tüm bilincine. Büyükbabam, bu bilinç alanına girebilmek için hastalığını kendisi yaratmış da olabilirmiş. Muhtemelen ben de hastalığımı bu amaçla yaratmışım. Ama hastalığın yaratılmış ya da gerçek olması, aynı etkiyi yarattığı sürece önemsizmiş. Nihayetinde, yaratılan her hastalık hakikiymiş. Gerçekten hastaysak ya da onu kendimiz de yaratmış olsak, bunun bir sebebi varmış ve ne zaman bir hastalık yaratıp hastalanırsak, hakikatten hastalanmış olurmuşuz çünkü yarattığımız hastalıklar da gerçek hastalıklarmış. Tüm hastalıkların yaratılan hastalıklar olması mümkünmüş büyükbabama göre, hepsi gerçek hastalık gibi görünürlermiş çünkü gerçek hastalıkların etkilerini gösterirlermiş. Asıl sorun gerçek hastalık diye bir şey olup olmadığıymış, ya da bütün hastalıkların yaratılan hastalıklar olduğunu düşünmek çok mu yanlışmış? Her ikimizin hastalığının da amacımıza uygun olarak, büyük ihtimalle aynı amacı güttüğümüz için bizim tarafımızdan yaratıldığını söyleyebilirmişiz. Hangimizin hastalığını ilk önce ortaya çıkardığı da önemli değilmiş. Kesin olan şey şimdi hastanede olduğumuz ve böylece yaşam kurtarıcı düşünme alanına girebilmiş bulunduğumuzmuş. Büyükbabam bu düşüncelerin aslında kurgusal şeyler olduğunu belirtti, ama yine de bu kurgunun peşinden gitmemin bir zararı yoktu. Giderek daha iyi oluyordum, bu da bunun kanıtıydı. Viziteler benim için öne alınmış birer ölüm incelenmesiydi, her gün saat on buçuk, on bir civarı, sessizce gerçekleşiyordu. Doktorlar, hastalar için herhangi bir çaba göstermiyor, onlara ilaç vermiyorlardı, çünkü hastalar onlar için zaten ölüydü. Buradaki her şey, her gün beyaz önlükleri içinde vizite-

lerini yapan doktorların ölüm karşındaki ilgisizlik ve edilgenliklerini körüklüyordu. Edindiğim izlenime göre, acınacak biçimde ıstıraplı, alçaltıcı durumlar içindeki neredeyse ölmüş olan hastalar için, ellerinden gelen bir şey yoktu. Bu ölüm koğuşunda can sıkıcı bir süreci tamamlamak zorundalarmış gibi görünüyorlardı. Bu yaşlı insanlar, hiçbir koşulda yaşama döndürülemezlerdi. Artık yok sayılıyorlardı ve toplumdan uzaklaşmışlardı, sanki doktorların görevi de bu durumu değiştirmemekti. Doktorlardan başka güvenebilecekleri kimse yoktu, ama doktorlar da bu acınası insanların yaşamlarını hiçbir şey yapmayarak, duygusuzluk ve zihinsel soğuklukla ellerinden alıyorlardı. Verilen ilaçlar onları iyileştirmek için değil, ölümlerini hızlandırmak içindi. Serumlar da tıpkı bunun gibi, hastaların başuçlarında asılı duran ölüm şişeleriydi. Doktorlar da daha önce belirttiğim gibi bu süreci teatral şekilde ilerletiyorlardı, oysa onlar sadece yolun sonunu gösteren işaretçilerdi. Vizite saati bir mesai doldurma işiydi, toplum nazarında haklı görülen bu geçici çözüm, doktorları her gün bu ölüm koğuşuna getiren şeydi. Hemşirelerin de büyük ihtimalle bu sırada akıllarında, yer sorunu dışında bir şey olmuyordu. Görünüşe göre onlar sadece yatakların boşalmasını bekliyorlardı. Elleri gibi yüzleri de sertleşmişti, hiçbir duygu okunamıyordu. Yıllardır burada görev yapıyorlardı ve St. Vincent rahibeleri önlükleriyle, hasta bakma robotlarına dönüşmüşlerdi. Durumlarından ötürü sanki hayata küsmüşlerdi, dolayısıyla içlerinde hiçbir duygu kırıntısı kalmamıştı. Hastaların ruh hallerine karşı en ufak bir sempatileri yoktu. Ulvi görev olarak gördükleri, kiliseyle ve hastane papazıyla birlikte yürütülen, hastaların ruhlarının kurtarılması işi nedeniyle, asıl işlerini yozlaştırıp baştan savma yapıyorlardı. Hemşirelerdeki her şey mekanikti, makine gibi çalışıyorlardı, içlerinde bir mekanizma varmışçasına, başka hiçbir

şeyi göz önüne almadan işlerini sürdürüyorlardı. Bu viziteler bana tıbbın beyazlar içindeki güçsüzlüğünü göstermişti. Daima buz gibi soğuktu, geriye de bu buz gibi soğuklukla sözümona sanatının gösterişini bırakıyordu. Doktorların dikkati yalnızca benim yatağıma gelince bozuluyordu, çünkü burada, ölen insanlar arasında bir canlıyla yüzleşmeleri gerekiyordu. Yalnızca burada, her ne kadar kendi aralarında olsa da, konuşkan ve tartışmaya yatkın oluyorlardı – tabii ben onları yine de anlamıyordum. Onlarla hiçbir iletişim kuramıyordum, en ufak bir konuşma çabası bile anında sert şekilde reddediliyordu. Belli ki dış dünyaya hiçbir şekilde, basit, son derece kısa bir sohbetle bile; hatta kendini beğenmişliklerini kanıtlama pahasına bile olsa açılmak istemiyorlardı. Her gün yatağımın başında, içinde herhangi bir insani duygu barındırmayan beyaz duvarlar olarak dikiliyorlardı. Doktorlar o gence hep korku elçileri gibi görünürdü, hastalığı onu acımasızca doktorların eline bırakmıştı. Doktorlara karşı içinde hep bir korku olmuştu. Ona hiçbir zaman, hiçbir anda güven verici gözükmemişlerdi. Tanıdığı ve sevdiği, en az bir kez hastalanan herkes, hastalıklarının önemli bir noktasında doktorlar tarafından, kabalık ve tembellikleri yüzünde sorumsuzca terk edilmişlerdi. Her zaman tıp biliminin gaddarlığıyla karşılaşmış, onun abartılmış kendini beğenmişliği ve sapkın gösteriş merakı yüzünden terslenmişti. Belki de çocukluğu ve gençliğinde hep böylesine itici ve tehlikeli olanların eline düşmüştü, çünkü aslında, sonradan deneyimlediğine göre doktorların tamamı itici ve tehlikeli değildi. Sözümona *kutsal mesleklerini* icra eden doktorlara karşın, iyileşmesini kendi içsel direncine borçluydu. Belki de çocukluğu ve gençliği süresince çektiği hastalıklar, ona hayatta kalacağının garantisini vermişti. Hastalıklardan zarar görmeden çıkabilmesinin sebebi her şekil-

de, doktorların yeteneklerinden ziyade onun kendi irade gücüydü. Yüz doktor arasında ancak belki bir tane gerçek doktor bulunur; bu yüzden hastalar her zaman acı çekmeye ve ölüme mahkûm edilmiş bir topluluk olarak görülebilir. Doktorlar ya megaloman ya da çaresizdirler, iki durumda da hastalar inisiyatifi ellerine almazlarsa onlara zarar verirler. Büyükbabam başhekimle konuşabilmişti, hatta bana söylediğine göre onunla iyi de anlaşmıştı, ama ben başhekimle asla konuşamamıştım, o da benimle bir kez bile konuşmamıştı. Bana karşı tek bir kelime bile etmemişti, oysa ben bu girişimlerden hiç vazgeçmemiştim. Ben benimle ilgilenen doktorlarla konuşmayı her zaman istedim, ama onlar kısacık bir sohbetten bile her zaman kaçındılar. Bir açıklama duyma isteği benim yapımda vardı, durumumla ilgili bilgiler istiyordum, eğer tenezzül edip bana biraz açıklama yapsalardı, onlara minnettar olurdum. Fakat onlarla konuşmak imkânsızdı. Benimle konuşup kendilerini küçük düşürmeyi göze almadılar, bense herhangi bir açıklama yapmaktan korktukları için benimle sohbet etmediklerini düşünüp durdum. Gerçekten de, hastanede doktorların eline düşen hastaların onlarla ilişki kurabilmesi, hele de herhangi bir açıklama veya bilgi alması olanaksızdır. Doktorlar araya yapay bir belirsizlik duvarı örerek kendilerini hastalardan korurlar. Görevlerini her zaman belirsizlik içinde yaparlar. Yeteneksizlik ve güçsüzlüklerinin bilincindedirler, hastanın eğer isterse, durumunu kendi inisiyatifiyle düzeltebileceğinin farkındadırlar. Vizite görevindeki doktorlar da ölüm koğuşundaki hiçbir hastaya açıklama yapmazdı, onları hiç bilgilendirmezdi ve hepsini yüzüstü bırakırdı, hem tıbbi hem de ahlaki anlamda. Tıbbi bilgi açısından zayıflardı, moral vermelerini beklemek ise fazla lüks olurdu. Ben burada, o günlerdeki genç zihnimin yansımalarını anlatıyo-

rum, başka bir şeyi değil. Elbette daha sonraları her şey başka bir ışık altında görülmüş olabilir, ama o zamanlar böyle değildi. Bunlar o zamanlar sahip olduğum duygu, düşünce ve yaşam tarzıdır; şimdi sahip olduğum duygu, düşünce ve yaşam tarzı değil. Birkaç dakika süren vizite sırasında hastalar, çaresiz biçimde de olsa yataklarında doğrulmayı denerler, ama başaramayıp tekrar geri devrilirlerdi, tıpkı benim gibi. Her defasında kendime aynı şeyi sorardım; az önce tanık olduğum şey neydi, az önce ne gördüm ben? Cevap hep aynıydı: Tümüyle işe indirgenmiş bir tıp anlayışı içinde bulunan ve bu gerçek yüzünden bir an bile utanmayan doktorların çaresizliği ve dar kafalılığı. Vizitenin sonunda tekrar kapıya geldiklerinde hepsi, doktor ve hemşireler, kapının karşısında duran yatağa bakarlardı. Bu yatakta, tüm organları, özellikle de el ve ayakları kronik romatizmadan tamamen burkulmuş Hofgasteinlı bir lokantacı yatıyordu, dendiğine göre bir yıldan fazladır bu yatakta yatıyormuş ve bu süre boyunca her saat ölmesi beklenmiş. Her gün, vizite bittikten sonra doktor ve hemşireler kapıya gidince lokantacı, üç ya da dört tane yastıkla yattığı yatağında doğrulur, sağ elinin işaretparmağıyla alnına vurarak, doktorlara onlardan daha zeki olduğunu anlatmaya çalışırdı. Doktor ve hemşireler bunun üzerine yüksek sesli bir kahkaha atardı, bunun nedenini bilmediğim için çoğu zaman anlamıyordum. Her vizite sonunda lokantacının bu acınası şakasına gülmeden edemezlerdi. Kahkahaları bitince vizite de bitmiş oluyordu. Hofgasteinlı lokantacı bir iskeletten farksızdı, tamamen bir deri bir kemik kalmıştı, bu yüzden vücudu grotesk biçimde uzunlaşmıştı, sapsarı derisi de bu görüntüyü güçlendiriyordu. Hastanede yatış sebebi ise bu romatizmal bozukluk değil, kronik böbrek iltihabıydı. Lokantacı bir yıldan uzun bir süredir, haftada iki kez diyalize giriyordu,

bu da hep benim ponksiyona gittiğim günlere denk geliyordu. Güçlü bir kalbi olmalıydı. Şakaları bitmediği sürece kendisi de ölmüyordu, belki de doktor ve hemşirelerin öngördüklerinden daha uzun yaşayacak, ölmeyecekti. Ama madem onun yarattığı günlük yükten kurtulamıyorlardı, en azından işaret parmağıyla yaptığı o hareketi anlasalardı; benim ölüm koğuşumda olduğum zaman içinde şakanın etkisi bir gün bile eksik olmamıştı. Hofgasteinlı bu lokantacıdan daha sonra yine söz edeceğim. Günün doruk noktasını oluşturan vizite saati, aynı zamanda düş kırıklığıydı da. Hemen ardından öğle yemeği geliyordu. Hemşireler sadece üç ya da dört porsiyon dağıtabiliyorlardı, çünkü sadece üç ya da dört hasta yemek yiyebiliyordu, geriye kalanların işi de sıcak çay ya da meyve suyuyla kısa sürede tamamlanıyordu. Adamın birine, sadece koca bir kap dolusu elma veriliyordu. Bilincim açıldıktan bir iki gün sonra bu adam, ağırlığı ve şişmanlığıyla hemen dikkatimi çekmişti. Tek kelime ettiğini duymamıştım, süreç içerisinde de büyük bir kilo kaybına uğramıştı. Neredeyse hiç hareket etmeden, yavaş yavaş meyve kabındaki elmaların hepsini nasıl yediğini hâlâ hatırlıyorum. Bilincimi kazandıktan sonra siyah isim tahtasında isminin altında GENERAL yazdığını görmüştüm. Anımsadığıma göre bir Macar ismiydi. Uzun süre dikkatimi bu GENERAL sözcüğüne yönelttim ve kendi kendime tahtada okuduğum şeyin doğru olup olmadığını düşündüm. Ama yanılmıyordum, adam hakikaten bir Macar generaliydi, yüz binlercesi gibi o da bir sığınmacıydı, kim bilir onu savaşın bitiminde Salzburg'a sürükleyen şey neydi. Adam yakından bakıldığında gerçekten de bir generaldi, bir generalle aynı odada kaldığıma ise inanamıyordum. Tek bir ziyaretçisi bile olmamıştı, hayatta kimsesi olmadığını düşünüyordum. Sonra bir gün, ani bir kar fırtınasının ölüm ko-

ğuşunu neredeyse tamamen karanlığa boğduğu bir öğleden sonra, adam birden öldü. Ölünce papaz, son yağlamayı yaptı. Morg görevlileri iyice zayıflamış bedenini yatağından alarak çinko tabuta koydular; kemikleri tabuta çarpınca gürültülü bir ses çıkarttı, hatta o ana kadar uyumakta olan hastalar bile uyandı. Onun daha birkaç hafta önce o şişman adam olduğuna inanmak güçtü. Morg görevlileri generalin bedenine, diğer herkese davrandıkları gibi davrandılar, bir işçiye, köylüye, memura ve belirttiğim lokantacıya; yani sıradan insanlara nasıl davranıyorlarsa öyle. Farkına varmışlarsa eğer, diğer hastaların da yanı başlarında hakiki bir generalin öldüğünü durup düşünmeleri gerekirdi. Kim bilir hangi zorlu koşullarda generalliğe kadar yükselmiş olan bu insanın en dikkat çekici özelliği, sesinin çıkmamasıydı; suskunluğu değil, aksine kesinlikle sesinin çıkmamasıydı, kimse onun bir şey söylediğini duymamıştı, hiç kimse onunla konuşmaya kalkışmamıştı ve hemşire ile doktorlar da ona bir şey söylediğinde adam yanıt vermemişti. Belki artık kendisine söylenenleri anlamıyordu. Ölüp götürüldükten hemen sonra isim levhasındaki GENERAL sözcüğü silindi ve yatağında halefi yerini aldı. GENERAL sözcüğü de yerini ÇİFTÇİ sözcüğüne bıraktı, bu kelime Avusturya'da o zamanlar köylü anlamına gelmekteydi. Bunun yanındaki yatakta, Mattighofenli bir pazarcı tek bir gece yattı. Adam, orada olduğum sürece hiç tanıklık etmediğim şekilde, yürüyerek ölüm koğuşuna geldi ve o sırada görevi başlamış olan gece hemşiresi tarafından yatağına yönlendirildi. Giysileri kolunun altındaydı, hiç de hasta gibi görünmüyordu. Hasta kayıttan henüz geldiği ve ilk muayenesini atlattığı açıktı. İki yatak ötesinde yatan Hofgasteinli lokantacı hemen onunla ilgilenmeye başladı, her şeyden habersiz olan yeni hastaya nasıl davranması gerektiğini ve ondan istenen şey-

leri anlattı. İkisi çabucak anlaştı, benzer insanlardı ve benzer şekilde konuşuyorlardı. Pazarcı hastaneye ve ölüm koğuşuna geç saatte gelmişti, istediği halde akşam yemeğini alamamıştı. Tam yatağına girmişken gece hemşiresi ışığı kapattı, adam belki de o an birdenbire yorgun düştü, zira o andan sonra onun sesini hiç duymadım. Oysa daha biraz önce neden burada olduğunu bilmediğini söylüyordu. Sabah olunca da, yatakta yatmaya daha fazla dayanamamış olsa gerek, ona söylenmeden yataktan kalktı ve nedensizce koridora çıktı. Mattighofenli pazarcının yokluğu, Hofgasteinlı lokantacının, adamın hastalığını öğrenmesi için fırsat oldu. Lokantacı yatağın yanındaki komodine konan termometre ölçüsünü alıp tetkik edercesine inceledi. Lokantacı derin bir nefes alarak, önce biraz dehşetle, ardından da hain bir neşeyle, üzerinde pazarcının kısaca not edilmiş hastalığının yazılı olduğu ölçüyü yeniden komodine koydu. Pazarcı hemşireden aldığı talimatlarla koğuşa döndüğünde, Hofgasteinlı lokantacı onu, sanki artık onun hakkında her şeyi biliyormuşçasına, hain ve keyifli bir suskunlukla karşıladı; ikiyüzlülükle ona iyi bir gece geçirip geçirmediğini sordu. Hakikaten de o gece sakin, olay çıkmayan ender gecelerden birisiydi, pazarcı da iyi bir gece geçirdiğini belirtti. Ardından lokantacıya gece gördüğü rüyayı anlatmaya başladı. Anlattıklarından pek bir şey anlamadım. Sonra pazarcı, yıkanacağını söyledi ve geceliğini çıkarıp küvete doğru gitti. Ben bir süre pazarcının yıkanışını izledim, ama sonra sıkılıp izlemeyi bıraktım. O sırada birden dehşet verici bir gürültü duydum ve tekrar küvetin olduğu yere baktım. Pazarcı düşmüş, kafasını küvetin kenarına çarpmış ve ölmüştü. Gövdesinin ağırlığıyla kafası yere doğru kayıyordu, sonunda sert biçimde zemine çarpıp tok bir ses çıkardı. Pazarcı yıkanırken felç geçirmişti. Hofgasteinlı lokantacı muzaffer bir edayla, pazarcı-

nın termometre çizelgesine bakar bakmaz bu sonun geleceğini anladığını söylüyordu. Mattinghofenli pazarcıyı almaya geldiklerinde, lokantacı yukarıya kaldırdığı başı, çarşafının üzerinde iyice uzattığı kolları ve olabildiğince ayırdığı parmaklarıyla adamın alınıp götürülüşünü izledi. Bense gördüğüm ve hâlâ sıklıkla hatırladığım bu sahne karşında dehşete kapılmıştım, daha biraz önce hiç yakınmadan konuşan bir adamın, birdenbire önümde ölü olarak yatışına ilk kez tanıklık ediyordum. O adam ölüm koğuşunda öleceğini tahmin edemeyen ilk insandı. Hofgasteinli lokantacı, Mattighofenli pazarcının böylesine ansızın gerçekleşen ölümünü kıskanmış olmalıydı. Pazarcıyı öyle yerde yatarken gören herkes ölümünü kıskanmak zorundaydı. Uyanık olanlar kesinlikle haset içindeydi, diğerleri zaten ne olup bittiğinden habersizdi. Pazarcı, doktor ve hemşirelerin işkence makinesine girmekten kurtulmuştu. Hemşireler büyük ihtimalle onun için yatak hazırlamaya ya da ateş ölçme çizelgesi koymaya değmeyeceğini düşünmüştü. Ölecek olan insanlar, böylesine bir ölüme, ölümü yaşamadan gerçekleşen ölüme sahip olacaklarını bilseler, başka hiçbir şeyi istemezlerdi. Mattighofenli pazarcıyı götürürlerken, bu şekilde ölmesinin onun doğasının bir parçası olduğunu düşündüm, başka türlü ölemezdi. Hatta kendimi bile pazarcının ölümünü kıskanırken yakaladım, çünkü böyle birdenbire, tamamen acısız olarak ölüp gidebileceğimden emin değildim. Çok az insana acısız bir ölüm nasip oluyordu. Doğduğumuz andan itibaren ölmeye başlıyoruz, oysa yalnızca sürecin sonuna geldiğimizde öldüğümüzü hissediyoruz ve bu son bazen inanılmaz uzun bir zaman alıyor. Ölüm dediğimiz şey, yaşam boyu devam eden bir sürecin son parçasından başka bir şey değil. Ancak sonunda kendimizi ölümden uzak tutmak istiyor, faturayı ödemekten kaçınıyoruz. Önümüze

hesap gelince de, intihar etmeyi düşünüyoruz ve bunu yaparak da hain ve alçak düşüncelere kaçıyoruz. Bütün her şeyin şanstan ibaret olduğunu unutuyor ve bu yüzden acı çekiyoruz. Sonunda bize kalan ise umutsuzluktan başka bir şey olmuyor. Son durak, tecili olmayan ölüm koğuşu. Diğer her şey bir aldatmaca. Dikkatlice düşünürsek, hayatımızın olaylardan oluşan, sayfaları çevrilmekten yırtılmış eski bir takvimden ibaret olduğunu görürüz. Mattighofenli pazarcı elbette bunun farkında değildi, ama Hofgasteinlı lokantacı belki biliyordu. Gerçi bu düşünce de çok doğru olmayabilir. Tanık olduğum bir diğer ölüm, Yukarı Avusturyalı eski bir kuryeninkiydi. Gür, beyaz saçları olan bu ufak adam, uzun bir süre boyunca benim önümdeki, tedaviye yanıt vermeyen hastalara ayrılmış yataklardan birinde, büzülmüş halde yatmıştı. Yatağı pencerenin yanındaydı. Tek bir kelime bile etmemişti. Onun konuşamadığını mı yoksa konuşmak mı istemediğini bilmiyordum. Yatağına yatırıldıktan sonra gövdesini sola, benim tarafıma doğru çevirdi ve bu pozisyonda kaldı. Ona bakınca küçük, çocuksu bir yüz gördüm, sadece ağzı oynuyordu. Kurye sonra başka hiçbir şeye tepki vermedi. Onun gibi hastalarda her zaman sorun olan banyo işleminden sonra da yine tamamen hareketsiz kaldı. Hiçbir şey yediğini hatırlamıyorum. Ziyaretçilerine de, ziyareti olabildiğince kısa tutmaları söylenirdi. Ziyaretçileri onunla konuşuyor, ancak hiç yanıt alamıyorlardı. Çok yakında öleceğinden hiç şüphem yoktu. Hatta bazen onun ağzına bakıp herhangi bir hareket göremeyince adamın çoktan öldüğünü, son nefesini verdiği anı kaçırdığımı zannederdim. Bu parmaklıklı yataklara, çok kısa bir süre, birkaç saat, ya da en çok birkaç gün daha yaşaması beklenen hastalar yatırılırdı. Mesleğini, bizim için her zaman en iyi istihbarat kaynağı olan Hofgasteinlı sakat lokantacıdan öğrendiğim kurye, bir çocuk ka-

dar ufaktı, yaşlı olmasına karşın her şeyi çocukçaydı. Saçları büyük ihtimalle on yedi, on sekiz yaşlarındaki haliyle aynıydı, tek farkı şu an bembeyaz olmalarıydı. Saçları sanki bir gecede, birdenbire beyazlamış gibiydi. Yaşı seksenden fazlaydı belki, ama her şeyi son derece çocuksuydu. Onu gözlemledikçe, artık bu dünyada yaşamak istemediğini düşünüyordum, sanki artık hiçbir şey görmek istemez gibi, gözleri hep kapalıydı; iki büklüm şekilde, cenin gibi yatışı da yaşamının sonunu beklercesine, bir daha dünyaya uyanmak istemeyen bir adamın yatışıydı. Banyoda yer olsaydı hemşireler onu çoktan ölüm koğuşundan çıkarır ve oraya götürürlerdi, ama banyo doluydu ve kurye de bu yüzden koğuşta kaldı. Vizite sırasında doktorlar ona sadece kısa bir bakış atarlardı. Doktorların, diğer birçok kişiyle olduğu gibi onunla ilgili de yapacakları hiçbir şey yoktu. Ölüm koğuşuna her girdiklerinde, kuryenin hâlâ orada olduğunu görmek bence onları sinir ediyordu. Pencereden süzülen gün ışığı adamın yüzüne ve saçlarına vuruyordu. Onun yüzüne baktıkça bir balığın nefes alışını görüyordum. Bu adam onlarca yıl dünyada bir o yana bir bu yana durup dinlenmeden koşturmuştu, büyük ihtimalle keyfi hep yerindeydi. Ona baktıkça bunu görüyordum. Kuryenin, mutlu bir insan olduğunu düşünüyordum. Normal, mutlu bir yaşam sürmüştü, bunu birbiri ardına gelen ziyaretçilerinden de anlıyordum; karısı, çocukları ve Yukarı Avusturya'dan gelen başka akrabaları vardı. Günlerce hiçbir şey değişmemişken, bir gece yarısı uyandım. O güne kadar hiç ses çıkarmayan kurye, birdenbire bağırmaya başladı ve söylediği tek cümle ile vahşi bir hayvan gibi, parmaklıklı yatağının üzerinden atladı. Vahşi bir hayvan gibi çevresine saldırarak kapıya vurmaya başladı. Kapıyı göremiyordum gerçi, ama çıkan gürültülerden ne olduğunu anlayabiliyordum. Adam gece hemşiresinin kolların-

da ölüp kalmıştı. Adamı yatağına yatırmadılar, hemen alıp götürdüler. Ölen insanlar, bazen son anlarında tüm güçlerini toparlayarak, onlara uzun süre eziyet çektiren ölümü deyim yerindeyse koparıp alırlar. Kurye de buna örnekti. Doktorlar ve tıp uzmanları (doktor yerine bu tabiri kullanan çok insan var) eminim bu dediğime itiraz edeceklerdir, ama ne kadar itiraz ederlerse etsinler, kendilerini ne kadar bilgili görürlerse görsünler fark etmez. Bu gibi saptamalara illaki saldırılacak ya da hor gözle bakılacak; hatta bunlar bir delilik işareti olarak algılanacak. Ne kadar gülünç olursa olsun yazar, kendisini böyle sinir bozucu bir tepkiye hazırlamalıdır. Hayatı boyunca yazdığı her şey duygu ve düşüncelerini ifade etmekten başka bir şey değildir, yazdığı her şeyi tam da bu amaçla yazar. Hakkında bir fikir sahibi olmadığı olgularla ilgili yazıyorsa, diğer bakış açıları onu ilgilendirmez. Yazdığı her şeyin, hakikatin bir başka şekli olduğunu bilse de; kendi fikirleri dışında düşünmeye, başka türlü davranmaya ve hissetmeye hazır değildir. Bu yazılanlarda, diğer her şeydeki gibi eksiklik ve hatalar olabilir, ama asla bir yapaylık ya da sahtelik bulunamaz, çünkü bu yazar *en küçük bir* yapaylığa ve sahteliğe izin vermez. Yazar hafızasına ve muhakeme gücüne güvenerek, yazdıklarını en güvenilir hale getirmek için büyük çaba sarf etmektedir. Hata ya da eksiklikler var diye de bu girişimden vazgeçmeyi hiç düşünmemektedir. Böylesine eksiklik ve hatalar, burada yazılı şeylerin bir parçasıdır. Hiçbir şey mükemmel değildir, hele yazılan bir şey kesinlikle. Üstelik bunun gibi binlerce anı parçasından oluşan bir yazı, asla değildir. Burada, okuyucunun eğer isterse bir araya getireceği kırık parçalardan başka bir şey yoktur, çocukluğumun ve gençliğimin kırıntıları, fazlası değil. Aklımı en meşgul eden şey, Pfeifer Sokağı'ndaki öğretmenimden bir daha müzik dersi alıp ala-

mayacağımdı, çünkü bu dersleri alamazsam bir geleceğimin olamayacağına inanıyordum. Haftada iki gün, ders saatlerinde, şu anda müzik dersinde olmalıydım ya da şu anda Profesör Werner'in dersinde bulunmalıydım, diye düşünüyordum. Doktorlara, hastalığımın müzik kariyerimi engelleyip engellemeyeceğini sorma cesaretim yoktu. Büyükbabam bunun geçici bir ara olduğundan emindi, ama yine de bu ara aylar boyunca sürebilirdi. Bense, ne durumda olduğumu ve göğüs kafesimin aldığı zararı düşününce bundan o kadar da emin olamıyordum; kaldı ki en büyük enstrümanım sesimdi. Göğüs kafesim oldukça tahrip olmuştu; güçlükle nefes alabiliyor, yatakta dönmeye çalıştığımda müthiş acı duyuyordum. Hastanede geçirdiğim ve büyükbabamın özel bakım dediği iki haftadan sonra bile, hâlâ her ponksiyonda o korkutucu sarımsı-grimsi iltihabı üretiyordum. Bazen bedenimin hiçbir zaman iyileşmeyeceğini düşünüyordum. Ruhsal ve psikolojik olarak ne kadar yol kat etsem de, bedenim geride kalıp zihnimi ve ruhumu kendi yanına çekmeye çabalıyordu. Bütün gücümle buna direnmeye çalışıyordum ama yine de böyle düşünüyordum. Büyükbabamın bana dediği şeyi durmadan tekrarlamam gerekiyordu: Bedeni zihin yönetir. Bazen yatakta yatarken bu cümleyi fısıltıyla tekrarlardım, saatlerce mekanik şekilde kendi kendime söylerdim, bu cümleye dayanarak iyileşmek istiyordum. Ama poliklinikteki turşu kavanozunu görünce aldığım tüm kararlar yok oluyordu. Oraya götürülmenin anlamı yıkımdı. Daha ponksiyon başlamadan bu ruhsal ve zihinsel çöküşü görüyor ve ondan korkuyordum. Tamamen kendime bağlıydım, kendime yardım etmeliydim; elbette büyükbabamın bilgeliği de elimdeki diğer şeydi. Yine de ne zaman ponksiyona götürülsem, bu kendi kendime yardım etme sistemi işe yaramazlığını daha koridor yolunda ispatlıyordu. Turşu ka-

vanozu yavaş yavaş doldukça benim gerçek durumumu tekrar tekrar gösteriyordu. Açıkçası onu gördüğümde artık bayılmıyordum, zira bu görüntüye alışmıştım, ama hâlâ bu vahşi işlem uygulandığında aşırı derecede yıpranıyordum. Her ponksiyondan sonra, saatler boyu hiç kıpırdamadan, gözlerim kapalı şekilde yatardım. Hiçbir şey düşünemiyordum, kafamın içindeki görüntüler bozuluyordu. Bu zamanlarda düşünebildiğim tek şey, harabe halindeki bir dünya görüntüsüydü, bu işlemin içsel durumumu kötü etkilemesine karşı koyabilecek gücüm yoktu. Bu mahvedilmiş ve acınası düşünceyi bırakınca kendimi çoğu zaman evden ya da Scherzhauserfeld'deki dükkândan uzaklaşarak kente doğru koşarken görüyordum; kolumun altında müzik defterlerimle, Neutor'dan ya da Lehen Köprüsü üzerinden, Salzach boyunca Pfeifer Sokağı'na, Marie Keldorfer'e ve kocası Profesör Werner'e, yani müziğe ve müzikal geleceğime doğru koşuyordum. Ama bu görüntüler ve düşünceler, içimde depresif bir hal yaratıyor, umutsuzluğa yol açıyordu, sanki bu durumdan asla kurtulamayacakmışım gibi hissediyordum. Müzikle ilgili her şey şimdi bana ümitsiz ve anlamsız geliyordu. Sadece büyükbabam her şeyi başka şekilde, çok daha iyimser görüyordu, müzikte bir kariyer yapabileceğime dair inancını sürüyordu. İyimserliği, yatağımın ucunda otururken, onun da istediği gibi tüm özüme etki ediyor, ama gittiği zaman bu olumlu hava da uçup gidiyor ve ben yine boşluk ve ümitsizlikle baş başa kalıyordum. Bu iyimserliği desteklemek adına, daha önce çok ciddi akciğer hastalıkları geçirmiş bir sürü şarkıcı öğrenmişti, hatta bunlardan bazıları Wagner şarkıcılarıydı. Ama bedenim bana başka bir şey anlatıyordu. Tamamen mahvolmuş akciğerlerle nefes alıyordum sanki, her nefes alıp verişimde korkunç bir zararın kanıtları kendini belli ediyordu. Büyükba-

bamın dedikleriyle gerçeklik arasındaki büyük farkı kendime kanıtlamak için, hiç numara yapmadan, düzgünce nefes alıp vermeye çalışıyordum. Bitmiştim ben. Saat on iki ile üç arasında ölüm koğuşundaki olaylar en aza iniyor, bu süre içinde genellikle huzurlu bir ortam doğuyordu. Her şey ziyaret saatine göre hazırlanıyordu. Ziyaret sırasında ölüm koğuşu deyim yerindeyse kamunun incelemesine açılıyordu. Ziyaretçiler son derece dikkatli şekilde içeriye giriyorlardı. Burada onları karşılayan görüntü, bilinçsizce yatan ya da uyuyan, gürültüyle zar zor nefes alan insanlardan oluşuyordu, ki bence bu insanlar dünyadaki en zavallı insanlardı. Ölüm koğuşundaki hastaların çirkinlikleri ve acınası halleri, ziyaret saatinde gizleniyordu, ama her şeyi saklamak da imkânsızdı. Sağda solda görülebilen şeyler de ziyaretçileri dehşete düşürmeye yetiyordu. İçeriye girenler, daha önce hiç karşılaşmadıkları bir sefalet ve perişanlıkla karşılaşıyorlardı. Bu ziyaretleri müthiş bir tahammül sınavı ve yakınları için gösterdikleri büyük fedakârlıklar olarak görüyorlardı. Ziyaret ettikleri kişi uzun süredir orada yatıyor olsa da birçoğu sadece bir kez ölüm koğuşuna gelme cesareti göstermişti. Tek bir ziyaret yetiyordu, bir kere gelmek görevlerini tamamlamak için yeterli oluyordu. Ölüm koğuşunu ziyaret edenlerin bu tecrübeyi ömür boyu unutmadıklarına eminim. Oysa gördükleri şeyler, ziyaret saati dışında görebilecekleri dehşet verici şeylerin sadece ufak bir parçasıydı. Ziyaretçilerin çoğu taşralıydı ve neredeyse hiç gelmeyen kentlilere oranla uzun ve zorlu bir yoldan geliyorlardı. Şehirliler, ölmeye mahkûm yaşlı ve hastalarını terk etmekte konusunda daha acımasız olurlar. Öylece ortadan kayboluverirler. Böylece kendilerine yıllar boyu yük olan insandan kurtulmuş olurlar. Belki vicdan azabı çekerler ama bu, gelip ziyaret etmeleri için yeterli olmaz. Hastaneye

yatırılarak ölüme giden kişi, bu yolda tek başına bırakılır. Tüm o işçi ve köylüler ziyaret saati boyunca ellerindeki çiçekleri, ev yapımı poğaçaları ve içecekleri komodinlere yerleştirirdi. Gerçi bunlar son derece anlamsız şeylerdi, sanırım onlar da anlıyordu bunu, çünkü bu armağanlar hiçbir işe yaramazdı, hastalar ne o çiçekleri görebilir, ne içecekleri içebilir, ne de poğaçaları yiyebilirlerdi. Büyük bir kısmı ziyaretçisini bile göremiyordu. Ziyaretçiler hastalara bir şeyler soruyor ama onlar hiçbir şey duymuyordu, sorular da hep cevapsız kalıyordu. Terbiyeli insanlar olduklarından, gördükleri şeyler tarafından etkilendiklerinden ya da sadece utandıkları için, yatakların yanında sessizce oturup birbirlerine bakıyorlar, sonunda da dönüp ölüm koğuşunu terk ediyorlardı. Çıkarlarken herhalde, hepsinin kafasında aynı düşünce oluşuyordu, bir daha asla buraya gelmemek. Öyle de oluyordu. Büyükbabam söz verdiği gibi her gün geldi. Bir gün gelemediğinde onun yerini annem aldı, o da artık değişimli olarak büyükannemle birlikte geliyordu. Bana büyükbabamın daha kapsamlı muayenelerinin yapılacağını ve yatağından ayrılamayacağını, ama sevgilerini ilettiğini ve birkaç gün geçmeden tekrar geleceğini söyledi. Büyükbabam gerçekten de iki üç gün sonra yine geldi. Belediye memuru ile ortak hayatını anlattı, kendi hastalığı hakkında ise hemen hiç bilgi vermedi. Sonunda tam giderken, doktorların ondaki sorunu bulduklarını söyledi. Küçük bir ameliyat geçirmesi gerekecekmiş, üzerinde durmaya değmezmiş. Başhekim iyi bir adammış. Çalışmaya dönmek için büyük heves duyuyormuş. Belki bu hastalık ve hastane yüzünden düşünceleri bugüne kadar olmadığı gibi canlanmış. Tıpkı benim gibi, birkaç gün ya da haftaya kalmadan çıkacakmış. Bir gün ciğerlerimdeki iltihap son kez çekildi ve bir daha oluşmadı. Yatakta artık oturabiliyordum ve bir an önce de kalkmak isti-

yordum. Yeniden ayaklanacağım bu ilk günü doğum günüme denk getirmek istiyordum. Büyükbabam da bana cesaret verdi, doğum günümde ayağa kalkıp bir yürüme denemesi yapmak en doğru olanıydı. Onun yardımıyla bu plan kesinlikle gerçekleşecekti. Hastanede geçirdiğim bu üç buçuk hafta boyunca yaklaşık yirmi kilo verdim ve tüm kaslarımı kaybettim. Bir deri bir kemik kaldım. Üçüncü haftada beni ziyaret eden Podlaha, görünümüm karşısında dehşete kapıldı, yatağımın yanında sadece iki dakika kalabildi. Bana en büyük boyundan bir şişe portakal suyu getirmişti. Sonradan itiraf ettiğine göre benim hastalığı atlatacağıma pek inanmamış. Tam da doğum günümde hastalık beklenmedik şekilde depreşti ve birkaç gün daha sürdü. Görüşüm azaldı, kulaklarım güçlükle duyar oldu; daha önce rahatça gördüğüm şeyleri göremez oldum, elimi kaldırmaya bile gücüm yetmez hale geldi. Annem, büyükannem, erkek ve kız kardeşlerim beni görmeye geldiler. Yatağımın önünde durup bana anlamadığım şeyler söylediler. Bir süre sonra da ayrıldılar. O gün benim elden gittiğimi düşünmüşler. Büyükbabamı sordum ama cevap alamadım. Belki de onun söz vermiş olmasına karşın doğum günümde neden gelmediğini söylemişlerdir. Ciddi bir nedeni olmalıydı. Vasim ve Farald Dayım da gelmişti, onların hepsinin önümde dizilmiş, pek de başarılı olamayan bir biçimde bazı gerçekleri saklamaya nasıl çalıştıklarını bugün bile hatırlıyorum. Sonra apar topar hepsi gitti ve bir kez daha tek başıma kaldım. Bu krizi atlatmam birkaç gün sürdü. Onlar her gün geldi ama davranışları hep biraz garipti, eskisinden çok farklıydı. Elbette ben de onların garip davranışlarının nedenini çözemedim. Birkaç gün boyunca annem de gelmedi, büyükannem onun nezle olduğunu söyledi. Dönüşümlü olarak büyükannem ve vasim geldi. Ziyaretleri hep kısaydı ve büyükbabamı sordu-

ğumdaki tedirginlikleri artıyordu. Bir sabah, büyükbabamın son ziyaretinden on ya da on iki gün sonra, hemşire Hofgasteinlı lokantacının okumam için verdiği gazeteyi bana uzattı. Birkaç sayfa okuyup çevirdikten sonra birdenbire gazetede büyükbabamın fotoğrafını gördüm. Bu tam sayfa bir ölüm ilanıydı. Beş ya da altı gün önce ölmüştü, ama ailem doktorların tavsiyesi üzerine bunu bana söylememişlerdi. Gerçi bu öneriye uymamaları bence daha doğru olurdu. Artık büyükbabamın bana son söyledikleri ve onu son gördüğüm haliyle baş başa kalmıştım. Benim çok istediğim *Sihirli Flüt* ile *Zaide*'nin ve Anton Bruckner'in *Dokuzuncu Senfonisi'nin* piyano partisyonlarını sipariş etmişti, hastaneden çıkabilseydi ilk yapacağı iş notaları almak için en sevdiği kitapçı olan Sigmund-Haffner Sokağı'ndaki Höllrigl'e gitmek ve iyileşmemin ona verdiği mutlulukla bunları bana armağan etmek olacaktı. Hem ticaretten iyi anlayan, hem de müzik felsefesi bilen, dünya çapında ünlü bir müzisyen olmaktan daha güzel şey yoktu. İnsanları iyileştirmek yerine sefalete sürüklemek için tasarlanmış bu hastaneden çıkar çıkmaz, bu başarılara ulaşacağımızdan en küçük bir şüphesi yoktu. Birçok kez *enerjik* sözcüğünü kullanmıştı, bunu söylerken bastonuyla da sertçe yere vurmuştu. İkimiz de sağlığımıza kavuşunca Gastein'a gidecek ve orada şelalenin gümbürtüsü altında birkaç haftalık bir tatil yapacaktık. Tam giderken, kapıda arkasına dönmüş ve bastonunu kaldırarak anlayamadığım bir şeyler söylemişti. Büyükbabamla ilgili hatırladığım binlerce görüntü içinden bu görüntünün son olduğunu bilemezdim. Ölümünün ayrıntılarını, yatağımda birkaç gün tamamen bilinçsiz ve hiçbir şey yapamayacak durumda yattıktan sonra, ailemden yavaş yavaş öğrenmeye başladım. Doğal olarak onlar da bu ani ölüm karşısında sarsılmışlardı. O kadar üzüntülüydüler ki

başta bana da durum hakkında bilgi verememişlerdi. Bütün endişe ve korkuları önce büyükbabama, sonra bana ve sonra tekrar büyükbabama kaymıştı. Haftalar boyunca büyükbabam ve benim için duydukları bu bitmek bilmeyen korkudan sıyrılamamışlar, bir büyükbabamın, bir benim öleceğimi düşünmüşler ve sonunda tam da doktorlar benimle ilgili en kötü şeylere hazırlıklı olmalarını söylediğinde, büyükbabamın ölümü ile şok olmuşlardı. O haftalar boyunca akıl almayacak kadar endişeli anlar yaşamışlardı ve bunun sonucunda da hepsi aynı biçimde bitkin düşmüştü. Korunmasız ve çaresiz bir biçimde, onları son derece etkileyen bu olaylar karşısında kendilerini akışa bırakmak zorunda kalmışlardı. Ama neler olduğunu çabuk kavramışlardı. Annem derinden etkilenmişti. Günlerce hiç kimseyle konuşmamıştı, bu süre zarfında beni ziyaret etmeyi bırakmıştı. Hiç değilse vasimden, büyükbabamın ölümü hakkında parça parça da olsa somut bilgiler alabilmiştim. Doktorlar hastalığını anladıklarında, tedavi için artık çok geçmiş. Onu hastaneye çağıran dâhiliyecinin kuşkusu, yapılan tetkiklerin sonucunda doğru çıkmış. Aslında altı ay önce ameliyat olması gerekiyormuş. Hastaneye geldiğinde, o hiçbir şeyi olmadığını düşünse de bütün bedeni zaten zehirlenmiş. Önce onun ameliyat sırasında öldüğünü sandım, ama aslında birkaç gün süren büyük bir kan zehirlenmesi sonucu ölmüş. Vasimin söylediğine göre son anına kadar aklı yerindeymiş ve çok kısa bir süre acı çekmiş. Sabah altı sularında ölmüş, o sırada büyükannemle odasında yalnızmış. (Belediye memuru günler önce iyileşerek taburcu edilmiş.) Büyükbabam vasime birkaç kez, hayattaki en büyük hedefini, yani son on beş yıldır yazdığı yapıtını bitiremeden öleceğini bildiğini söylemiş. Son gecesinde de benim durumumu sormuş. Bu son gecesinde dayım da onunla birlikteymiş, sonunda ya-

nında bir tek büyükannem kalmış. Saat beş buçuğa doğru o nefret ettiği hastane papazı, elinde çantasıyla kapıda belirmiş. Büyükbabam onun niyetini anlamış olmalı, büyükannemin dediğine göre papazı, yatağına yaklaşarak ona son yağlamayı yapmak istediği sırada *dışarı* diye bağırarak terslemiş. Papaz da odayı hemen terk etmiş. Bundan kısa süre sonra da büyükbabam ölmüş, son sözü bu *dışarı* diye haykırışı olmuş. Ailem beni ziyaret ettiğinde, heyecanla beklediğim büyükbabamın çoktan ölmüş olduğunu biliyordu. Benden onun ölümünü saklamayı başarmışlardı, ama onunla ilgili kötü bir durum olduğunu saklayamamışlardı, ben de doğrudan sormaya cesaret edememiştim, belki de onların ziyaretleri sırasındaki davranışlarından zaten en kötü olana hazırdım. Bu kötü şeye, yani büyükbabamın ölümüne, sergiledikleri tuhaf davranışlar yüzünden kendimi çoktan inandırmış olmalıydım. Kardeşlerimin doğum günümde yanıma gelme isteklerini, ağızlarından laf çıkmaması adına engelleddiklerini daha sonra söylediler. Doğum günümde ben o ilk yürüme denemesini büyükbabamın yardımıyla yapmak istemiştim. Ailemin, büyükbabamın o günkü yokluğuna dair açıklamaları beni pek ikna etmemişti, ama hakikati söylediklerine inanmak zorunda kalmıştım. Annemin ne kadar yiğit bir kadın olduğunu şimdi anlıyorum, babasını dünyada her şeyden çok seviyordu; aynı şekilde büyükannem ve kardeşlerim de ne kadar çok şey yaşamıştı. Öte yandan hepsi, zaten çok kötü durumlardan geçerek birçok tecrübe edinmişti, dolayısıyla bunu fazla zarar görmeden atlatabildiler; annem hariç. Büyükbabamın peşinden ben de hasta oldum, ama sonumuz benzemedi. Artık şimdi tamamen yalnızdım, kendimden başka sırtımı dayayabileceğim kimse yoktu. Bu onun ölümüyle iyice ortaya çıkmıştı. Her şeyimi hastaneden çıkıp sağlığıma kavuş-

mama bağlamıştım. Bundan azına razı olamazdım ve her gün, her saat kendi kendime durmadan şimdi ayağa kalkıp dışarı çıkmanın zamanı diyordum. Kararı çoktan vermiştim, tek gereken şey beni hedefime, sürekli sağlıklı olmaya götürecek yöntemi bulmaktı. Büyükbabamın ölümüyle birden ortaya çıkan yalnızlığım içinde, tüm yaşam enerjimi tek bir amaç, yeniden sağlıklı olabilmek amacı uğruna harcayacaktım. Birden, daha önce sahip olmadığım bir var olma dürtüsü, bana yalnız kalıp kendi içimden yola çıkarak ilerlemeyi telkin etmişti. Büyükbabamın ölümü beni ne kadar derinden etkilese, benim için ne kadar büyük bir darbe olsa da, bir anlamda kurtuluşum olmuştu. Hayatımda ilk kez yalnız kalmıştım ve bu birden karşıma çıkan özgürlüğü hayatımı kurtarmak için kullanmıştım, bunu şimdi anlıyorum. Bunu kavramam ve pratik olarak uygulamaya başlamamla birlikte, hastalığımla olan savaşımı kazanmıştım. Tamamen yalnız kaldığımı kavradığım ve bu yalnızlığa sahip çıktığım andan sonra, bende kesin olarak kurtarıldığım duygusu oluştu. Önce kararımı vermeliydim, sonra öğrendiğim şeyleri uygulamalıydım, sonunda da durumu kabullenmek için mantığımı devreye sokmalıydım. İkinci bir hayat beni çağırıyordu, kendime güvenle oluşan yeni bir hayat. Belki de, hatta büyük ihtimalle, bu şansı büyükbabamın ölümüyle elde ettiğimi biliyordum. Ama bu spekülasyonu sürdürmek niyetinde değilim. Doğumumdan beri büyükbabam tarafından aldığım eğitim, onun ölümüyle son bulmuştu. Ansızın vefat ederek beni derslerinden mahrum bırakmıştı. Bu eğitim önce bir ilkokuldu, sonunda zamanla yüksekokul seviyesine kadar ilerlemişti. Bundan sonraki geleceğimi üstüne kurabileceğim bir temeldi bu, hatta sahip olabileceğim en iyi temeldi. Günlerdir hâlâ büyükbabamın yokluğunun getirdiği depresyon ve keder yüzünden

yatakta yatıyordum, bu sırada ailem ise çoktan büyükbabamın ölümüyle yüzleşmiş, cenaze ve defin işlemleri gibi gerçekçi sorunlarla uğraşıyordu. Bu cenaze işleriyle ilgili her şeyi vasim yürütüyordu, ailenin en iş bilir üyesi oydu. Büyükbabam, o zamanlar, yani 1949 senesinde, kente uzak küçük bir köy mezarlığı olan Maxglan Mezarlığı'na gömülmek istemişti. Orada onunla sık sık gezintiye çıkardık. Cenazesi sırasında kilisenin çıkardığı güçlüklere ise başka bir yerde değinmiştim. Büyükbabamın anma yazısını, sosyalist *Demokratische Volksblatt* Gazetesi'nin genel yayın yönetmeni Josef Kaut yazmıştı, bu adam daha sonra benim hayatımda da önemli bir rol oynayacaktı. Büyükbabamın ölümünü gazeteden öğrenmiş olmam beni hâlâ düşündürür. Hofgasteinli lokantacı bana gazeteyi uzatmasaydı, belki de o ilanı hiç görmeyecektim. Hayatımın ilk dönemi bitmiş, ikincisi başlamıştı. Felaketin etkileri bitince ailem eski haline dönmüş ve daha önce uğraştığı sorunlara gömülmüştü. Durumum düzeldikçe de bana daha az yoğunlaşmaya başlayıp biraz olsun sakinleşmişlerdi. Artık benim için korkmaları gerekmiyordu, doktorlar da iyimserdi ve bu iyimserlik boş yere değildi. Müthiş bir ilerleme kaydediyordum. Bizimkiler uzun süre boyunca kendilerini ihmal ederek ailenin iki hasta üyesine yoğunlaşmışlardı, şimdi kendilerini ne kadar boşladıklarını görüyorlardı. Annemin de sürekli yinelediği gibi onlar da yalnız kalmış ve terk edilmişlerdi, başlangıçta onlar da kendi geleceklerini planlayamaz haldeydiler. Benim geleceğim konusunda ise tamamen ümitsizlerdi. Görüntü daha kötü olamazdı, hele de ailenin, hayatı boyunca sağlığı kötü olacak, öğretmeni ve kurtarıcısı büyükbabasını henüz kaybetmiş mutsuz torunu olan üyesini düşününce, her şey daha da sıkıntılı duruyordu. Bir anda, taşıyamayacakları bir yükün altında kalmışlardı. Kendilerini hâlâ, on sekiz yıl boyunca büyükbabası ta-

rafından tek başına yetiştirilen torun için yetkili görmüyorlardı. Büyükbabam doğduğum andan itibaren beni onların etkisinden çekip çıkarmış ve bütünüyle kendi düşünce ve himayesi altına almıştı, ailem bu on sekiz yıl boyunca üzerimde hiçbir etki sağlayamamıştı. Ben büyürken büyükbabam onları uzaklaştırmış, ellerinden her türlü hakkı almıştı; artık onlar bana karşı ne hukuksal, ne de ahlaki açıdan sorumlu değillerdi. Hastaneden çıkınca ne olacak acaba, diye düşünüyor olmalıydılar. O tarih artık fazla uzakta değildi, en azından ufukta görülebiliyordu ve bu da onları korkutuyordu. Yakında taburcu edilecek olmama seviniyorlar, ama bunun karşısında duydukları korkuyu da saklayamıyorlardı; bir yandan çıkışımı benim gibi dört gözle bekliyorlar, öte yandan bu tarihten ürküyorlardı. Hastaneden çıktığımda, onlara uzun bir süre yük olacağımı biliyorlardı, tamamen iyileşmeden dükkâna geri dönmemin olanaksız olduğu açıktı. Hiçbir şekilde çalışamaz ve kendime bakamazdım. Hiçbir zaman inanmadıkları şarkıcılık kariyerim ise zaten yıkılıp gitmişti. Tek tesellileri, ticaret odasıyla yaptıkları sınav anlaşmasıydı, iyileşir iyileşmez çıraklık sınavına girip eğitimimi tamamlayabilecektim. Bu sayede belki çıraklık geçmişim bir sonuca bağlanabilirdi. Gerçekten, planlanandan bir yıl sonra da olsa bu sınava girdim ve başarıyla geçtim, bu da çıraklık geçmişimi hakikaten bir sonuca bağladı. Ailem şimdi büyükbabamın mirasıyla uğraşıyordu. Büyükbabamın yaşamı boyunca kapalı olan çalışma odası ve içindekiler birden onlara açılmıştı. Yalnızca birkaç parça kıyafet ya da öteberiden söz etmiyorum, büyükbabamın vasiyetinde ayrıntısıyla belirtmiş olduğu şeylerin haricindekiler de ihtiyaçlar doğrultusunda paylaşıldı. Bunların arasında 1920'li yıllarda Viyana'daki Dorotheum Müzayede Merkezi'nden satın aldığı daktilosu da vardı, yazdıklarını bu-

nunla temize çekerdi. Ben de yazılarımı yazarken hâlâ, belki altmış yaşının üstünde olan bu Amerikan malı L.C. Smith daktiloyu kullanıyorum. Bu daktiloyla birlikte bana bir takım elbise, iki ceket, iki pantolon ve Schladminger diye anılan kışa dayanıklı, yeşil çuha ile astarlanmış bir palto bırakmıştı. Yürüyüş çantası dediği şeyi atlamamalıyım, bu çantaya kapsamlı yürüyüşlerinde kurşun kalem, not defteri ve ona gerekli görünen diğer ufak tefek şeyleri koyardı. Oğluna verilen yatağı, yazı masası ve kitaplığı saymazsak ondan geriye fazla bir şey kalmamıştı. Yazınsal çalışmalarını da ona bırakmıştı. Tabii ben hâlâ hastanede olduğumdan bu detaylara dâhil olamamıştım. Ölüm koğuşundaki olaylar, dikkatimi çekmeye devam ediyordu. Bir gün başhekim, bana ölüm koğuşundan başka bir odaya, *daha dostane bir odaya* geçmemi önerdi. Ölüm koğuşunda yatıyor oluşumun korkunçluğunu ve saçmalığını sonunda fark etmiş olmalıydı. Hiç değilse şimdi bu hatayı düzeltmek istiyordu, viziteler sırasında birkaç kez ölüm koğuşundan *farklı, daha dostane bir odaya* taşımamamda ısrar etti. Nasıl durmadan *farklı, daha dostane bir oda* dediğini bugün bile duyabiliyorum, başhekimin yüzünü de tam olarak görebiliyorum. Ne kadar itici olduğunu fark etmeden sürekli *farklı bir odaya, daha dostane bir odaya* diye yineleyip durdu. O kadar aptal ve düşüncesizdi ki dediklerinin ne anlama geldiğini kavrayamıyordu bile. Taşınmayı artık istemiyordum ve haftalardır iyiden iyiye alışmış olduğum ölüm koğuşunu terk etmeme konusunda ısrarcıydım. Başhekim istese orayı terk etmem için baskı yapabilirdi, ama sonunda kafasını salladı ve vazgeçti. Başhekimin ona sürekli *daha dostane bir oda* dedirten bu düşüncesizlik ve yüzsüzlüğünü uzun süre düşünmeden edemedim. Böyle bir kalıp kullanması, bana insanların aldırışsızlığını uzun uzadıya düşündürttü. Artık acı duymuyordum, ama yine de hâlâ bir

sürü tıbbi ve tıp dışı külfetle uğraşıyordum, üstelik de ölüm koğuşu gibi bir yerdeydim. Korkunç olaylarla bir arada yaşama ve onları günlük rutine yedirebilme konusunda usta olmuştum. Artık her şeyi keskin bir zekâ ile gözlemleyebiliyor ve izlenimlerim üstüne uzunca düşünebiliyordum. Belli bir noktadan sonra, iyileşme sürecim artık enikonu ilerledikçe, düşünme, inceleme ve analiz etme eylemlerinin verdiği zevki yeniden keşfetmeye başlamıştım, etrafımdaki her şeyi dikkatle süzüyordum. Artık buna zamanım vardı ve rahat bırakılmıştım. Analitik yapım tekrar baskın hale gelmişti. Bir gün başhekim, salıverilmemi değil ama, başka bir hastaneye, Grossgmain'daki Untersberg eteklerinde, Bavyera sınırındaki bir köyde bulunan bir tesise nakledileceğim müjdesini verdi. Bu tesis, hastanenin bir yan kuruluşuydu, savaştan önce de bir otel olarak hizmet veriyordu. Bugün orası yine bir otel. Ama ben nakledilene kadar daha iki ya da üç hafta geçmesi gerekecekti. Artık ayağa kalkmayı başarmış, hemşirelerin ve annemin yardımıyla yürümeyi yeniden öğrenmeye başlamıştım. İlk adımlarım elbette üzücü şekilde başarısızdı, ama sonra birden sıkıca tutunduğum yatağımı bırakıp birkaç adım atabilmiştim. Adımlarımın sayısı her geçen gün artıyordu, annem onları sayıyordu: Pazartesi *sekiz adım,* salı *on bir*, çarşamba *on dört*, bu şekilde devam ediyordu. Elbette aksaklıklar da oluyordu. Ama bir gün annemi ölüm koğuşunun kapısında karşılamayı bile becermiştim, ikimiz de çok sevinmiştik. Bir süre sonra bana gazete ve dergiler getirmeye başladı, daha sonrasında da kitaplar. Novalis, Kleist, Hebel, Eichendorff ve Christian Wagner gibi o zamanlar en sevdiğim yazarların kitaplarını getiriyordu. Bazen yatağımın yanında oturur, ben kitap okurken o da bir başkasını eline alırdı. Bunlar annemin en güzel geçen ziyaretleriydi. Benimkinden aşağı kalır zorlukta olmayan

çocukluğundan ve gençliğinden söz ediyordu bana; anne babasıyla, büyükanne ve büyükbabasıyla ilgili bilmediğim hikâyeleri, uzun zaman süren mutlu birlikteliklerini, yolculuklarını, maceralarını ve yaşlılıklarını anlatıyordu. Bu ölüm koğuşunun içinde hiç beklenmedik bir biçimde, annemle yakın bir ilişki kurmuştum, buna on sekiz yıldır hasrettim. Hastalık bizi birbirimize yaklaştırmış ve bu kadar uzun bir ayrılıktan sonra yeniden bağlamıştı. Annem bana öyküler anlatır ya da büyükbabamın en sevdiği kitaplardan biri olan Lawrence Sterne'nin *Duygusal Yolculuk*'undan pasajlar okurken, ben o iki saat boyunca hiç kıpırdamadan onu dinliyor, durmaması için dua ediyordum. Oysa termometreyle içeri gelen hemşire ziyaret saatinin sona erdiğini belirtiyor, böylece okuma maalesef kesiliyordu. Ölümünün ardından büyükbabam hakkında çok fazla konuşmadık, zira onun gölgesi de hâlâ üzerimizdeydi. Ama bu konudaki suskunluğumuz durumu daha dayanılır kılıyordu. Bana onun, mezarlığın dışında duvarın dibinde bir yere gömüldüğünü söyledi, diğer her yer doluymuş ve mezarlıkta da genişletme çalışması yapılıyormuş. Her gün mezarına gidiyor, birkaç dakika oturuyor ve eve dönüyormuş. Odasına güçlükle girebiliyormuş, oradaki her şeyde hâlâ onun kokusu varmış. Odasını olabildiğince uzun süre havalandırmayacakmış ki büyükbabamın kokusu dışarıya uçup gitmesin. Annem babasına çok bağlıydı; artık yaşamın anlamının kalmadığını düşünüyormuş. Geceleri uyuyamıyormuş, tek endişesi ise benim geleceğime dairmiş, bu konuda ne yapacağını bilemiyormuş. Ömrüm boyunca baba diye hitap ettiğim vasimle yaptığı konuşmalar hiçbir yere varmıyormuş, aksine onu daha derin bir çaresizlik ve umutsuzluğa sürüklüyormuş. Daha genç olan çocukları, yani erkek ve kız kardeşlerim pek bir şey anlamasalar da bütün bu korkunç olaylardan etkileniyorlar-

mış; büyük bir ilgiye ve korunmaya muhtaç oldukları bu yaşta böylesine etkilenmeleri de annemi korkutuyormuş. Büyükbabamın hastalığının ve nihayetinde ölümünün nedenleri ile –ki belki daha erken, yani altmış yediden daha genç bir yaşta olsa ölmeyecekti– benim hastalığımın nedenleri savaşta aranmalıymış, savaş bizi ruhen, fiziken ve psikolojik olarak aç bırakıp yok oluşa sürüklemiş. Annemle hayatım boyunca mesafeli, güvensiz ve kuşkulu bir ilişkim olmuştu, hatta deyim yerindeyse arada husumetler vardı. Bunun sebeplerini belki bir gün araştırmaya değer bulurum, zaten şimdi buna girmek konudan sapmak olur ve belki de bunun için henüz erkendir. Bununla beraber, annemi yeniden kazanmıştım, onu yeniden keşfetmiştim. Kişiliğini birden tekrar anlamaya başlamıştım; büyükbabama, dayımdan çok daha fazla benziyordu. O yanımda oturup öyküler anlatırken, ziyaret saatinin ne kadar çabuk tükendiğini hatırlıyorum. Anlattığı her şeyde hoşluklar, yoğun duygular ve düşüncelilik vardı. Babasının sevgi dolu kızıydı, şimdi de ilk kez sevgi dolu bir anne haline gelmişti. Onunla hiç yanlış anlama olmadan saatler geçirebiliyordum. Güçlükle ilerleyen eski ilişkimizin vazgeçilmez unsuru olan soğukluk, artık yoktu. Annem kelimenin tam anlamıyla *müzikal* birisiydi, harika bir sesi vardı ve bir zamanlar gitar çalıyordu. Müzik yeteneğimi kesinlikle ondan almış olmalıydım. Müzikle ilgili *ciddi* ve *ulvi* çalışmalar ise ona bir hayli uzaktı. Büyükbabamın son derece sert ve acımasız tiranlığı karşısında ezilmemek için, henüz gencecik bir kızken ondan uzaklaşıp kendine ait ve bildiğim kadarıyla da sıkça sınırlarda gezinen bir yaşantısı olmuştu. Babasının ömür boyu taşıdığı *sanatsal arzular* yüzünden annem çocukken normal bir okula değil, ileride saray operasında şarkıcı olabilsin diye Viyana Bale Okulu'na gönderilmişti. Ama birdenbire baş

gösteren şiddetli bir hastalık sayesinde, kendisini bale uğruna feda etme zorunluluğundan kurtulabilmişti. Daha sonra da, sırf babasının hatırına kendi istikrarsız durumunu bile riske atıp ailesinin geçimini sağlamak için, ona para kazandırabilecek her işle uğraşmıştı. Yine de başka herkesten çok saygı duyduğu babasının etkisinden asla kurtulamamıştı. Kendisinin de belirttiği gibi babasına *bağımlıydı*, üstelik asla sevgisine eşit derecede bir karşılık bulamamıştı. Bu durum onun ömrü boyunca acı çekmesine neden olmuştu. Büyükbabam çocuklarına iyi bir baba olamamıştı, zaten onun ailesiyle ciddi bir ilişki kurması imkânsızdı, hiçbir zaman hakiki bir evi olmamıştı, onun evi kafasındaki düşünce âlemiydi. Ailesi ünlü düşünürlerden oluşuyordu, kendisinin de belirttiği üzere onların arasında kendisini güvende hissediyordu. Parlak, çivi gibi soğuk bir Mart gününde, hastaneye ait beyaz bir ambulansla Grossgmain'a getirildim. Sedyedeydim ve üzerimde üç tane sıcak battaniye örtülüydü. Ardına kadar açık hastane kapısından çıktık, Mülln'ün ana caddesine gelip Aiglhof, Maxglan ve evimizin çok yakınından geçerek pek fazla göremediğim Marzoll'u aşıp Wartberg'e tırmanarak, Untersberg yönünde ilerledik. Bu yolculuk; ilk ve eski yaşamımı bitirdiğim, yeni yaşamımı ve büyük ihtimalle hayatımda verdiğim en önemli kararı başlattığım yerleri bana tekrar göstermişti. Bugüne kadar bu karar, benimle ilgili olan her şeyi belirledi. Henüz dünyaya salıverilmemiştim, bir başka *hasta enstitüsüne* götürülmüştüm. Hava burada çok daha temizdi ve çevre ağaçlarla doluydu. Topu topu on beş kilometrelik bu yolculuk beni fazlasıyla bitkin düşürmüştü, vardığımda sedyeden kalkmayı başaramadım, iki bakıcı bana destek oldu ve bu sayede ambulanstan Vötterl Oteli'ne kadar olan üç beş adımı yürüyebildim. Asansörle üçüncü kata çıktık. Caddenin yanındaki bir odaya

yerleştirilmiştim, manzaram ise bir kilise ve kilise mezarlığından oluşuyordu. İki yataklı olan bu odada halihazırda bir hasta vardı; yatan adam genç bir mimarlık öğrencisiydi. Bakıcılar beni yatağıma yatırır yatırmaz gittiler, hemen ardından elinde bir sürü havlu, çeşitli kâğıtlar ve bir termometre bulunan bir hemşire içeri girdi. Bana eşyalarımın nerede olduğunu sordu, oysa benim tuvalet torbam dışında hiçbir şeyim yoktu. Yanımda hiç kıyafet getirmediğimi söylediğim halde odadaki iki dolabı açıp giysilerimi nereye asabileceğimi anlatmaya devam etti. Ona, birkaç gün boyunca kalkıp yürüyemeyeceğimi, hele binadan hiç çıkamayacağımı söyledim; yani ailemin giysilerimi getirmeleri için daha zaman vardı. Yatakta yatarken, hemşirenin benimle ilgili bir sürü sorusuna yanıt verdim. Yanımda yatan hasta da hemşireye verdiğim cevapları büyük dikkatle dinledi. Doğum günümün şubatın dokuzu mu yoksa onu mu olduğunu net bir şekilde söyleyememem, hemşireyi endişelendirdi. Ben böyle zamanlarda hep şubatın *dokuzu ya da onu* diye yanıt verirdim, ama o bu yanıtı kabul etmedi, sonunda da, neden bilmiyorum ama on şubatı tercih etti ve forma da öyle yazdı. Bana tesisle ilgili birkaç önemli kuralı anlatması gerektiğini söyledi. Köydeki dükkânlardan bir şeyler almamalı, evleri ziyaret etmemeli ya da çocuklarla konuşmamalıydım; ancak dikkatimi çeken şey, bunların *bana* yasak olduğuydu, diğer *tüm hastalara* değil. Akşam sekizden önce de binaya dönmüş olmalıydım; güçlükle yürüyebildiğimi bildiği ve hiç kıyafetim olmadığını ona henüz söylediğim halde bunu belirtmişti. Yemek saatlerini kaçırmamalıydım. Ziyaretçilere ziyaret saatlerinde izin vardı. Akşam dokuzdan sonra ise hiç gürültü çıkmamalıydı. Tesisteki kurallara dair bu açıklamalar, bana Schrannen Sokağı'nda gittiğim yatılı okulu anımsattı. Kısa sürede yoruldum, hemşirenin saçmalıklarını

dinleyecek halim yoktu. Sorularının yanıtlarını alıp tatmin olduktan sonra odadan çıktı, ben de oda arkadaşıma dönebildim. Ama onunla daha sohbet edemeden uykuya daldım. Çok kısa bir süre sonra yemek saati geldi. Yemek tahta bir servis arabasıyla asansörden çıkarılıp odamıza kadar getirildi ve orada servis edildi. Sonunda, yatağımda doğrulup güçlükle yiyebildiğim yemek sırasında oda arkadaşımla sohbet etmek için fırsatım oldu. Üç haftadır buradaydı ve üç hafta sonra evine dönebilmeyi umuyordu. O da benim gibi daha önce hastaneye yatmıştı, ama benim aksime o özel bir hastaydı ve hastanedeki odası benimki gibi yirmi altı değil, iki yataklıydı. Tabii bu yüzden, hastane hakkındaki görüşleri benimkilerle büyük farklılık taşıyordu, hatta birçok açıdan benim anlattıklarımın tam tersiydi. Onun tecrübeleri de, karşılaştığı olaylar da tamamen farklıydı; iki yataklı özel bir odada kalan ve büyük bir hastanede olabilecek her türlü dehşet verici olaydan yalıtılmış özel bir hasta olarak, benim tanık olduğum hemen her şeyden korunmuştu. Özel hasta tek başına yatar, üstesinden gelmesi gereken tek şey kendi acılarıdır. Gözlemleri kendisiyle, kendi hastalığı ve çevresiyle sınırlıdır; oysa sıradan bir hasta kendi acılarına, koğuştaki diğer hastaların acılarını da katmak zorunda kalır. Oda arkadaşımın örneğinde bu hastaların sayısı bir iken, benim durumumda yirmi beş kişi söz konusuydu. Bu yüzden benim hastane hakkında söylediklerimin mimarlık öğrencisinin anlattıklarından tamamen farklı olması kaçınılmazdı. Tabii bu, kısa sürede dost olduğum oda arkadaşımın, benden daha az acı çektiği ya da psikolojisinin benden daha az etkilendiği anlamına gelmiyor. Bununla beraber özel bir hastanın, herhangi bir şey bile talep etme hakkı olmayan sıradan bir hastadan çok daha farklı bir bakış açısına sahip olması kaçınılmaz. Özel hasta, her türlü çirkinlik ve deh-

şetten uzak tutulurken, sıradan hasta hiçbir şeye karşı korumalı değildir. Özel hasta için her şey hafifletilmiş, zayıflatılmış biçimdedir, ondan hiçbir zaman acımasızca taleplerde bulunulmaz. Elbette o günlerden beri artık çok şey değişti, Avusturya'da bile. Hastalar arasındaki bu sınıf farkı sürüyor ama bunun kalkması için baskıları artırmalıyız, zira hastanelerde bu gibi ayrımların olması insanlık dışı; hatta sosyokültürel bir sapkınlıktan başka bir şey değil. Aniden Grossgmain'daki bu otele getirilişim ile hastanenin felaket dolu mekanizmasından sıyrılıp özellikle yılın bu zamanında çoğunlukla karanlık olan, ağaçlar ve dağlar arasında kalan bölgede konaklama olanağına erişmiştim. Ama önceleri canımı sıkan, sonra işkence gibi gelmeye başlayan, gece gündüz bitmeyen bu huzur ve sükûnet ortamı içinde, ben yine de huzur bulamıyordum. Hastaneden çıkarılıp dağlar ve ormanlar arasına yerleştirilmem, üstüme ağır bir yük getirdi, bu yük de beklenmedik biçimde tekrar kendime eziyet çektirme seanslarına dönüştü. Uzun zaman sonra ilk kez, hastanedeki dönemin korkunçluğu, hastalığım, büyükbabamın hastalığı ve ölümüyle ilgili net fikirlerim belirmeye başladı. Bu gelişmeleri henüz dört dörtlük analiz edebilecek halde değildim, ama daha tam olarak inceleyememiş ve sadece duyduklarımla yetinebilmiş olsam da, Vötterl Oteli'nin bana kazandırdığı izlenimler sayesinde Salzburg'daki hastane serüvenimi daha iyi anlamlandırmaya, orada yaşadıklarımı özümsemeye başladım. Vötterl'deki günlük rutin –ki hastaneyle karşılaştırıldığında asgari düzeyde kalıyordu– bana bu imkânı veriyordu. Zamanla hayatımın bir parçası haline gelen bu düşünce egzersizleri sırasında, mimarlık öğrencisi arkadaşım da beni rahatsız etmiyordu. Olağandışı her olayı düşünmek ve analiz etmek için doğru bir zaman gerektiğini öğrenmiştim ve gerçekçi bilgi birikimimi

kullanarak, bu doğru ya da en uygun zamanların gelip gelmediğini kestirebiliyordum. Kendime, nereden geldim, nereye asla geri dönmem, gibi soruları sorabilecek noktaya gelmiştim. Yöntem işe yaramıştı; ilişkiyi kurdum, kronolojiyi oturttum, kafamdaki tüm bağlantıları doğru şekilde bir araya getirdim. En berrak anlarımda, her şeyi mantıksal bir gelişim olarak gördüm, hastalığımın herhalde en ölümcül döneminde içine itildiğim banyodan kurtulabilmiş ve tam o anda ikinci bir yaşamın kararını vermiştim. Pes etmemeye dair olan bu mantık yürütme ile bütün geleceğimi kucaklamıştım. Bu kararı tek başıma ve olabilecek en kısa zaman zarfında, birkaç saniye içinde vermiştim. Ne daha önce, ne de daha sonra, hayatımla, geçmiş ve gelecekle ilgili böylesine kafa yormamış ve gerçekten entelektüel bir şekilde düşünmemiştim, burada yaptığım gibi böylesine yoğunluk ve verimle bunu kullanmamıştım. Grossgmain'da yaşadığım olaylar artık şimdiki zamanda geçen olaylar değildi, daha çok Salzburg'daki hastanede karşılaştığım geçmiş olaylara dönüşmüştü. Şimdi yaşadığım tecrübeler eskiye oranla son derece önemsiz hale gelmişti, en azından odamı terk etmediğim ilk birkaç gün ve haftada durum böyleydi. Ancak iki hafta sonunda, hava değişikliğine alıştıktan sonra ayaklanabildim ve çevreye göz atabildim. Köy, tam olarak Bavyera-Avusturya sınırındaydı, hemen yanında coşkuyla akan yabani bir dere vardı. Çoğu zaman karanlık ve iç karartıcı bir yerdi burası, belki de hayal edilebilecek en soğuk dağ köyüydü. Manzaramı oluşturan kilise ve bahçesini geçince, dağın eteklerinde yer alan birkaç köy evi, bir iki lokanta görülebiliyordu, gerçi bunlar hep yüzyılın başında yapılan Vötterl Oteli'nin gölgesinde kalıyordu. Bunlar dışında hiçbir şey yoktu. Burası sadece akciğer ve solunum yolu hastaları için yapılmış bir yerdi. Zaten bu yüzden Vötterl Oteli'nin

resmi adı *Solunum Yolları Hastaları Nekahet Tesisi*'ydi. Savaş ve sonrası etkileri, Vötterl'i otel olarak işe yaramaz bir hale getirmişti, kent meclisi de onu şehir hastanesinin ek tesisine dönüştürmüştü. Gerçi bu kısmen doğruydu, zira öğrendiğime göre burası yalnızca bir nekahet tesisi değildi, gelen bazı hastalar için bir son duraktı. Oda arkadaşımın da dikkatimi çektiği gibi, burası aynı zamanda *ağır* vakaların da bulunduğu bir yerdi; getirilenlerin bazıları, şehirdeki hastanede uzun süre boyunca ölmeyince, salt ölmeleri amacıyla Grossgmain'a nakledilen kişilerdi. Bunlar artık tıbbın da hiçbir şey yapamadığı *umutsuz vakalardı.* Benim de bilahare gördüğüm üzere, Vötterl'deki bazı kişiler gerçekten umutsuz vakaydı, ama bunun dışındaki, nispeten daha genç olanlar buraya nekahet dönemlerini geçirmeleri için gönderilmişti. Gerçi uzun süre boyunca, umutsuz vaka olan kimseyi görmedim. Belli ki çoğu odasını terk edemiyordu, yani, en azından canlı olarak. Dolayısıyla hiçbirini görme fırsatım olmadı. Bir gün oda arkadaşım, pencerenin dışındaki bir şeyi işaret etti; mezarlığın en sonundaki alanda kimisi yeni kimi daha eski bir sürü toprak yığını vardı. Onları göstermek için bu zamanı, kar fırtınasının sahnenin üstünü örtmesini beklemişti belli ki. Bu toprak yığınlarının, son zamanlarda Vötterl'de ölen insanların mezarları olduğunu söyledi. On bir ya da on iki tane sayabildim, ama büyük ihtimalle kilise duvarının arkasında daha fazlası da vardı. Bahar ayları gelince, bu tepeciklere birkaç yenisi daha eklenir, dedi. Vötterl'de kaldığı süre içinde dört cenazeyi pencereden izlediğini söyledi. Bu ağır vakalar, diğer hastalardan gizleniyordu, ancak pencereden aşağıdaki mezarlığa bakıldığında onlar hakkında bilgi edinilebiliyordu. Arkadaşım bir gün, tamamen şans eseri, sayısı giderek artan bu toprak yığınlarıyla tesisteki ağır hastalar arasındaki bağı keşfettiğini söy-

ledi. Dediğine göre daha üç hafta önce, eskiden ünlü bir aktris olan bir kadınla onun odasında iskambil oynamış. Eliyle toprak yığınlarından birisini işaret ederek, kadının şimdi orada, bir haftadır ölü olarak yattığını söyledi. Mart ve Nisan ayları, akciğer hastalarının en çok vefat ettiği aylarmış, mezarlıklara bakılarak anlaşılabilirmiş bu. Sürekli akciğer hastalarından bahsedince, ben de Vötterl'e hakikaten sadece akciğer hastalarının yatırıldığını düşünmüştüm. *Akciğer hastalığı* lafı bile beni hep dehşete düşürürdü. Ama artık onu o kadar sık duyuyordum ki, bende alışkanlık yapmıştı. Hakikaten de buraya yatırılanlar neredeyse hep akciğer hastasıydı. İnsanları ürkütmemek için buraya *Solunum Yolları Hastaları Nekahet Tesisi* denilmişti, tüm resmi evraklarda da *solunum yolları organları* tabiri kullanılıyordu, akciğer hastalığı lafı hiç geçmiyordu. Ama gerçekte, Vötterl'in neredeyse tamamı, birçoğu asla iyileşemeyecek olan akciğer hastalarına tahsis edilmişti. Cahilliğim yüzünden, kendimi hiçbir zaman akciğer hastası olarak tanımlamamıştım, ya da belki bu bir kendimi koruma yöntemi olmuştu benim için, oysa tabii ki sorunum ta başlangıcından beri akciğer hastalığından başka bir şey değildi. Ben akciğer hastalığının çok daha farklı bir şey olduğunu düşünürdüm, ondan mustarip olan insanlar da benim gözümde daha farklı bir görüntüye sahipti. Tam olarak tıp dilinde konuşursak, akciğer hastası değildim, ama benim ciğerlerim hastaydı, sadece ismi öyle değildi. Ama burada Vötterl'de, bahsettiğim gibi bazıları ciddi olmak üzere bir dolu akciğer hastasının arasında olmak beni korkutuyordu. Birçok kişide oldukça bulaşıcı olan açık verem hastalığı vardı, o zamanlarda da bunun tedavisi yoktu. Hastalığı kapan birisinin kurtulması çok zordu. Vötterl'in bu açık verem hastalarıyla dolu olduğunu öğrendiğim zaman, buraya nakledilmemin akıl almaz bir şey ol-

duğunu düşündüm. Elbette artık, hemşirenin bana koyduğu yasakların sebebini; neden dükkânlara, lokantalara ve evlere gitmemem, çocuklarla konuşmam gerektiği anlıyordum. Beni de akciğer hastası gibi görmüş ve bana öyle davranmıştı. Ciğerlerimden şikâyetçiydim ama akciğer hastası değildim ve aslında doktorlar beni buraya göndermemeliydi. Aileme de, sadece bir nekahet tesisine nakledileceğimi söylemişlerdi, ama artık onlar da gerçeği öğrenmiş ve buranın verem hastalarıyla dolu bir tesis olduğu gerçeğiyle ve dehşetiyle yüzleşmişlerdi. Zira elbette Vötterl'deki insanlar doğrudan ya da dolaylı biçimde sürekli birbirleriyle karşılaşıyordu ve hastalığı kapma tehlikesi doğal olarak çok yüksekti; röntgen odasında, lavabo ve banyolarda hastalığı taşıyor olsun ya da olmasın herkes daima bir araya gelmek durumunda kalıyordu. Bugün düşününce mantıklı geliyor: Herhalde ben sonrasında daha ağır bir akciğer hastalığına da yol açan veremi, Grossgmain'daki Vötterl'de kaptım. Çünkü o zaman o zayıf halimle Grossgmain'a sevk edilmiştim ve doğal olarak vücudum tamamen dirençsizdi. Sanırım Grossgmain'a geliş sebebim bile doktorların dedikleri gibi düzelmek ve iyileşmek değil, hayatım boyunca beni etkileyecek olan bu ciddi akciğer hastalığını kapmaktı. Vötterl'deki ilk günlerimde, *akciğer hastası* değildim, ama buradaki herkesin bundan mustarip olduğunu öğrendiğim an, hastalığı kapıp onlardan biri olma korkusuyla yaşamaya ve varlığımı bu korkuyla sürdürmeye başladım, sabahtan akşama kadar içimde bu korkuyu taşıdım. Bir yandan da, doktorların tamamen yeteneksiz olamayacakları fikrine sarılmaya çalışıyordum, onların beni böylesine bir tehlikeye bile bile göndermeyeceklerini, bir bildiklerinin olduğunu düşünüyordum. Bu soruyu defalarca düşündüm, gerçekten doktorlar beni bilinçsizce buraya gönderebilecek kadar beyin-

siz, adi ve sorumsuz olabilirler miydi? Bilahare görüldüğü üzere evet; doktorlar, beni bilinçsizce oraya gönderebilecek kadar beyinsiz, adi ve sorumsuzlardı; sağlığını kazanmaya çalışan genç bir insanı, iyileştirmek yerine ölümüne sebep olabilecek bir yere yollamışlardı. Kendime olan güvenim, doktorlara olan güvensizliğimden fazlaydı, bu yüzden günün birinde Vötterl'den zarar görmeden çıkacağıma ve sağlıklı olarak eve dönebileceğime hep sıkı sıkıya inandım. Pencerelerden gece gündüz giren taze dağ havası bana iyi geliyordu. Benden kısa bir süre sonra ailem de Vötterl'e geldi ve bazıları eskiden büyükbabamın olan birtakım kıyafetler gibi, kalırken ihtiyaç duyacağım şeyleri getirdi. Bacaklarım zayıftı, ayağa kalkınca da midem bulanıyordu; üstelik hâlâ net şekilde göremiyordum. Annemin yardımıyla kıyafetleri denedim ve tekrar yatağa döndüm. Annem gittikten sonra, yatakta yatarken kapısı açık gardıroba baktım ve büyükbabamdan kalan giysileri inceledim. Artık benimdiler ve ben onları onun üzerindeyken seviyordum. Saatlerce onlara bakarak mutlu olmaya çalıştım. Vötterl'de günler, hastanedekilerin aksine çok yavaş geçiyordu. Hayatım neredeyse tamamen olaysızdı; oda arkadaşımla başlarda tereddütlü, sonraları ise daha kapsamlı sohbet eder olduk. Hayatının tüm ayrıntılarını ve hastalığıyla ilgili bilgileri yavaş yavaş öğreniyordum. İlk günlerde okuyabileceğim bir şey yoktu, ama birkaç gün sonra Salzburg'dan getirilen şeyleri okumaya başladım; hatırladığım kadarıyla, daha önce hakkında fikir sahibi olmadığım dünya edebiyatıyla, Grossgmain'da tanışmıştım. Böylesine olgunca bir kararı bir gece yarısı verdim. Belirli bir yol izlemek yerine, ailemden büyükbabamın kütüphanesinden bana, onun için önemli olduklarını bildiğim ve artık anlayabileceğimi düşündüğüm kitapları getirmelerini istedim. Bu yolla önce Sha-

kespeare, Stifter, Lenau ve Cervantes'in başlıca eserlerini okudum, gerçi onların o zengin ve girift yapılarını o zaman tam olarak anladığımı söyleyemem. Yine de onları okumaya başladığım ve anlamaya çabaladığım için mutluydum; kazançlı da çıktım. Montaigne'i, Pascal'ı ve Péguy'yi okudum, bunlar benim ileriki hayatımda da yakından izleyecek ve değer verecek olduğum filozoflardı; bir de elbette Schopenhauer, beni onun dünyası ve düşünce yapısıyla tanıştıran kişi büyükbabamdı, ama yazılarıyla henüz tanışmamıştım. Gece yarılarına kadar okuyordum, bu okumalar da bana oda arkadaşımla yaptığım sohbetler için yeni konular sağlıyordu. Kendi açısından o da sağlam bir eğitim geçmişine sahipti, felsefe ve edebiyattan anlıyordu ama felsefeye daha yatkındı. Böyle bir oda arkadaşım olduğu için şanslıydım. Sonraları gazete okumak için de içimde bir istek belirdi, içinde yazanlardan ötürü keyfim kaçsa da günlük olarak okumaya devam ettim. Daha o zamanlardan geliştirdiğim ve bugün hâlâ devam eden bir rutin oluştu, günlük gazeteleri her gün düzenli şekilde okumak – okudukça da onlardan iğrenmek. Onlardan en az benim kadar nefret eden büyükbabam gibi, ben de günlük gazete hastalığına yakalanmıştım. Böylece Grossgmain'daki günler, gazete ve kitap okuyup üstüne tartışarak ya da oda arkadaşımla çoğunun içeriği hastalık ve ölüm olan sohbetler ederek geçti. Elbette Vötterl'de dikkatimi dağıtan ani gelişmeler de oluyordu bazen, yeni gelenler, gidenler ve ölenler gibi. Ayrıca haftalık rutinler olan röntgen testleri ve *davranış kuralları* ile ilgili sıradan sorular ve cevaplar düzenime değişiklik getiriyordu. Hastalığımın durumu hakkındaki endişelerim bir an bile aklımdan çıkmasa ve gelecekle ilgili korkularım sürse de Vötterl'de belli oranda güvendeydim. Öyle ya da böyle, artık dönmeye hiç de niyetli olmadığım önceki hasta-

neden, olabilecek en iyi şekilde kurtulmuştum. Sanrıları gündüz bastırabiliyordum, ama geceleri bu kâbuslar daha da korkunçlaşıyordu, görüntüleri ortadan kaldıramıyordum. Oda arkadaşımın söylediğine göre geceleri bazen bağırarak uyanıyordum. O kendisini yakında eve dönebileceğine hazırlamaya başlamıştı bile, Viyana Teknik Üniversitesi'ndeki öğrenimine devam edebilmek için bir dizi kitap edinmişti. Önceki sonbaharda öğrenimine ara vermek zorunda kalmıştı, ardından önce Viyana'da, sonra Linz'de, sonra da Salzburg'da tedavi görmüş ve Şubat sonunda da Grossgmain'a getirilmişti. Ailesi onu düzenli olarak ziyaret ediyordu. Dediğine göre Mönchsberg'in güneyinde çok güzel bir evleri vardı, babası bir *demiryolu yüksek mühendisiydi*, bugün bile bunun ne demek olduğunu bilmiyorum. Benim hiçbir zaman sahip olamadığım bir şeye sahipti; başka her şeyden daha önemli olan, düzenli bir aile yaşamına. Bazen, bu düzenli aile yaşamı denilen şeye sahip olmamamın ve olmayacak olmamın bir dezavantaj olduğunu hissediyordum; ama sonra tekrar düşününce böyle bir hayat bana son derece itici geliyordu ve bunu istemiyordum. Onun hastalığı da benimki gibi kesin olarak tanımlanmamıştı, doktorlar durumu hakkında da gerçekleri söylemek ve onu bilgilendirmek yerine eveleyip geveliyordu. Akciğer iltihabı değildi, akut bir hastalığı da yoktu, dediğine göre *sağ akciğerinin alt kısmında şüphe uyandırıcı bazı gölgeler* vardı ve bu gölgeler röntgende bir görünüp bir kayboluyordu. Hastaneye yatış sebebi de doktorlardan çok anne babasının istediği önleyici bir tedbirdi. Grossgmain'dan yakında salıverileceğini düşündüğü son günlerde bile, gölgelerin röntgende tekrar göründüğünü ve sonrasında da tekrar kaybolduğunu söyleyebiliyordu. Doktorlar onu kuşkuya düşürüyordu, ama sonunda o da ve nihayet ailesi de taburcu olup normal

hayatına ve eğitimine dönmesi için her şeyi yaptıklarını kabul ettiler. Onu gözlemlediğimde ve özellikle seçtiği dal olan mimari hakkında konuştuğunda, yetenekleriyle ilgili en küçük bir şüpheye kapılmıyordum. Ama birbirimizi anlamakta da sık sık güçlük yaşıyorduk. Sınıra dayandığımızda sohbetimizi kesiyor ve kendi alanlarımızla ilgili, yani birbirleriyle taban tabana zıt olan kitaplarımıza dönüyorduk. Çok uzun zamandır, üstelik de kendi yaşlarımdaki biriyle sohbet etmemiştim, bu gerçeğe alışabilmem birkaç gün sürmüştü. Oda arkadaşımı ideal bir oda arkadaşı olarak görüyordum, çok farklı birisiyle de yan yana düşebilirdim. Bir gün annem, büyükbabamın söz verdiği, *Sihirli Flüt*'ün piyano partisyonlarını getirdi. Bunu ona yalnız büyükbabam söylemiş olabilirdi zira başka kimseye bundan bahsetmemiştim. Büyükbabam onu bana doğum günümde vermeyi planlıyormuş, ama şimdi annem Höllrigl'deki kitapçıya giderek onları almış ve bana kendisi getirmişti. Yanında taşıdığı sırt çantasından çıkarıp uzatırken de, biraz geç oldu, dedi. *Sihirli Flüt* benim kesinlikle en sevdiğim operaydı –ki hâlâ öyle– çünkü ilk dinlediğim opera oydu. Bir zamanlar beni en mutlu edecek olan şey elimdeydi, ama artık durum değişmişti, içimde ümitsizlikten başka şey yoktu zira bu süreçte bir daha şarkı söyleyebileceğime dair bütün umudumu yitirmiştim. Sesimin şarkı söylemeye uygun olup olmadığını hâlâ denememiştim. Annemin beklentilerinin tersine elimdeki notalar bende sevinç yaratmamıştı, engellerimi net bir şekilde bana yeniden fark ettirmişti. Ama yine de, duygusallığa sadece kısacık bir an için boyun eğdim. Notaları dolapta sakladım, kendime de onları olabildiğince çıkarmayacağıma dair söz verdim. Yanılmıyorsam annem, vasim ve kardeşlerimle birlikte her Pazar geldi. Bunun dışında da geldiği oluyordu ve yol parasından tasarruf etmek için yaklaşık

on beş kilometreyi her zaman yürüyordu; bu onun için oldukça zorlayıcıydı zira yol o zamanlar hâlâ asfaltsızdı ve yolun yokuş yukarı oluşu herkesi fazlasıyla yoruyordu. Yine de hiçbir zaman gelmemezlik etmedi çünkü benim onu beklediğimi biliyordu. Artık en yakınım oydu. O ayrıldıktan sonra tek yaptığım, bir sonraki ziyaretini beklemek oluyordu. Hafta yavaşça geçiyordu ve ben kafa dağıtacak şey bulmakta zorlanıyordum. Bu arada artık ayaklanmış ve Vötterl Oteli'nin içini keşfetmeye başlamıştım; herhalde tasarruf için gündüzleri karanlıkta bırakılan ve bu yüzden de biraz tehlikeli olan koridorları ve içlerinde buranın bir zamanlar son derece popüler bir otel olduğunu kanıtlayacak hiçbir şey barındırmayan toplantı salonlarını geziyordum. Burası artık tamamen amacına, yani akciğer hastalarını tedavi etmeye ya da son yolculuğuna uğurlamaya uygun olarak düzenlenmiş bir yerdi; bütün odalara, hatta duvarlara hastalığın kokusu sinmişti. Bir gün oda arkadaşım bana birden, köye giderken ona eşlik edip edemeyeceğimi sordu. Böyle bir maceraya girişmekten önce çekindim, ama yapınca da pişman olmadım. Önce birlikte kilisenin çevresini gezdik, ardından merakımıza yenik düşüp içine girdik. Sonra biraz da sınıra doğru yürüyüp geri döndük. Başlangıç yapılmıştı, sonraki günlerde yine oda arkadaşımın eşliğinde yolu biraz daha uzattım ve bu sayede yavaş yavaş bu güzel, sakin köyü ve çevresini tanıdık. Artık Nisan ayının başlarına gelmiştik ve doğanın güzelliği, Grossgmain'daki tekdüze hayata karşı yeni bir seçenek olarak karşımızdaydı. Sonunda oda arkadaşım taburcu oldu, bense keşiflerimi yalnız sürdürmek zorunda kaldım. Paskalya'ya birkaç gün kalmıştı. Bavyera sınırını geçmeye cesaret ettim, nöbet tutulan köprünün birkaç yüz metre ötesindeydim, nehre inip bir süre Alman kıyısı boyunca yürüdüm ve aynı yoldan geri döndüm. Doğal sınırdan

geçmenin ne kadar kolay olduğunu gördüğüm için ertesi gün yine aynı yerden geçtim ve daha ileriye giderek bir hayli yürüdüm, dört ya da beş kilometre sonra Reichenhall'a vardım. Böylece hayatımda ilk kez büyükbabamın doğduğu kenti ziyaret etmiş oldum. Bu sınır ihlalleri, bana birkaç yıl önce yaptığım geçişleri anımsattı, o zamanlar ailem Traunstein'daydı, bense Salzburg'da liseye gidiyordum. Ama bu kez yakalanmaktan korkmadım, hiç umurumda değildi. Bavyera gezintileri adını taktığım bu yolculukları çok daha ilgi çekici bulduğum için sınırı hemen her gün geçtim ve hiç yakalanmadım. Hatta bir defasında saat dokuza doğru, yani akşam yemeğinden sonra sınırı geçme cesaretini bile gösterdim, çünkü öğrendiğime göre Kurpark'ta bir konser verilecekti. Konserin sonuna kadar kaldım, Vötterl'e döndüğümde saat gece yarısına varmıştı ve yine kimse tarafından fark edilmemiştim. Bu teşebbüs elbette odamda yalnız kaldığım ve Vötterl'in bütün gizli yollarını bildiğim için mümkün olmuştu, böylece yakalanmadan saat dokuza doğru çıkabilmiş ve on ikiye doğru geri gelebilmiştim. Artık daha da iyileşmiştim, buna yaptığım kapsamlı gezintiler ve maceralı sınır geçişlerinden daha iyi bir kanıt olamazdı. Sonunda ilaçlarım da kesildi, muayeneler genel durumumun günden güne iyiye gittiğini ortaya koydu. Röntgen uzmanının dikkati kuşkusuz akciğerlerimdeydi, ama ona göre de artık hiçbir hastalık belirtisi kalmamıştı. Yine de akciğer hastası olacağıma dair korkularım yok olmamıştı, hatta Vötterl'deki çevreyi yakından bildiğim için artmıştı bile. Bu korku ailemin içinde de duruyordu, özellikle annem giderek daha endişeli hale geliyordu. Verem korkusuna karşı yapılacak bir şey yoktu. Bir yandan burada hakikaten düzeldiğimi, annemin dediği gibi *sağlıkla nefes aldığımı* düşünüyor ve bunun sigorta tarafından karşılamasına min-

nettar oluyorlar; öte yandan Grossgmain'da kalışımın büyük bir hata olduğunu ve bana hayati bir zarar vereceğini düşünmeden edemiyorlardı. Sonuç olarak tek çare, illa bunları düşünüyorsak da en azından dile getirmemekti. Gayet pastoral bir çevrede yaşıyordum, ama burada maalesef sağlıklı bir insan olarak bulunmuyordum, dağlarla çevrili yörenin sunduğu imkânlardan tam anlamıyla yararlanamıyor ya da el değmemiş ormanların tadını çıkaramıyordum. Zira bu pastoral yer, ortasında bir cehennem çukuru taşıyordu, her kırsal alanın böyle karanlık noktaları olurdu. Elbette bu cehennem çukuru, her yönüyle topluluktan gizliydi. Ona bakan herkes dengesini kaybetmemek için kendisini korumalıydı. Kendi adıma, ben bu yoğun tehlikeyi içimde taşımıyordum, zira Salzburg Hastanesi cehenneminde kaldıktan sonra Vötterl'e gelmiştim. En kötüsünü atlatmıştım ve bu yolda bana yardımcı olan birtakım şeyler vardı. İnisiyatifi çoktan kendi elime almıştım. Odamda okuduğum kitaplar birkaç düzineyi aşmıştı, Hamsun'un *Açlık*, Dostoyevski'nin *Delikanlı* ve Goethe'nin *Gönül Yakınlıkları* isimli eserleri bu kitaplar arasındaydı; büyükbabamın ömür boyu yaptığı gibi okuduklarıma dair notlar da çıkarttım. Bir günlük tutmaya da çalıştım ama hemen pes ettim. Aslında Vötterl'de her türden insanla ilişki kurabilirdim ama bunu hiç istemedim; kitaplarla aramdaki ilişki ve hayal gücümün önünde açılan uçsuz bucaksız ve keşfedilmeyi bekleyen yeni kıtalar beni fazlasıyla tatmin ediyordu. Uyanır uyanmaz aylardan beri yaptığım gibi önce termometreyle ateşimi ölçüyor, hemen ardından kitaplarıma, yani en yakın ve en içten dostlarıma dönüyordum. Okumayı Grossgmain'da keşfetmiştim. İleriki hayatımı da büyük ölçüde etkileyecek ani bir keşifti bu. Edebiyat, hayatın anlamına dair matematiksel bir çözüm sunan, insanın bu çözümü kendi bütünlüğüne yedirip

yürütebilmesi halinde varoluşunu da açıklamasını sağlayan, böylece zamanla yüksek matematiğin bir çeşidi haline gelen ve yalnızca tamamen ustalaşırsak adına okumak diyebileceğimiz, üstün bir matematik sanatıydı. Ben bu keşfi, ancak büyükbabamın ölümüyle yapabilmiştim. Bu fikir ve görüşü, onun ölümüne borçluydum. Günlerimi son derece öğretici ve faydalı geçiriyordum, bu yüzden çok daha hızlı ilerliyorlardı. Altımda açılan uçurumları okuyarak aşıyor, beni yıkıma götürebilecek her türlü ruh halinden kaçıyordum. Pazarları ailem beni ziyarete geliyordu, hem artık dönüşümü bekliyorlar hem de bundan biraz ürküyorlardı. Geri dönüşümün, zaten aylardır yaşanan şeyler yüzünden iyice yıpranmış olan hayatlarında yeni bir felakete yol açacağını düşünüyorlardı. Onlara göre en doğrusu, tüm dikkatimi şarkıcılık üzerine değil, ticari yeteneklerim üzerine yoğunlaştırmamdı, müzikten vazgeçip ticaretle ilgilenmeliydim. Bu yüzden ne zaman Grossgmain'a ziyarete gelseler, doğrudan ya da dolaylı olarak beni tüccarlığa yönlendirip müzikten *uzaklaştırmaya* çalışıyorlardı. Doğal olarak, akciğerlerimin durumu yüzünden şarkıcılık kariyerim sona ermiş olmalıydı, bu yüzden bütün umutlarını ticari yeteneklerime ve ticaretin, başından beri vurguladıkları genişolanaklarına bağlamışlardı. Grossgmain'dan dönünce, uzun zaman önce girmeye hak kazandığım çıraklık sınavına hiç vakit kaybetmeden girmem gerektiğini söyleyip duruyorlardı. Eğitimini tamamlarsa biz de rahatlarız, diye düşünüyorlardı hiç şüphesiz. Beni sürekli ticarete yönlendirmeye çalışmaları yüzünden kimse onları suçlayamazdı. Ama ben öylesine bir kariyere hevesli değildim. Sınava girmeye hazırdım ama sonrasına dair bir şey istemiyordum. Geri dönüp Podlaha'nın yanındaki işimi almaya hazırdım, tüccar olmaya kesinlikle hiç niyetim yoktu. Bunu hiçbir zaman istememiştim.

Bu fikir üstünde hiçbir zaman ciddiyetle durmamıştım, liseden kaçıp yıllarca Podlaha için çıraklık yapmış olmamın gerekçesi kesinlikle tüccar olmak istediğimden değildi. Bunu isteseydim bambaşka şeyler yapardım. Ailem yapığım şeyi, başkaldırımı tamamen yanlış anlamıştı. Doğal olarak da şimdi, Podlaha'nın yanındaki çıraklığıma bel bağlamışlardı. Aslında durumu sadece yanlış anlamamışlardı; kendi çıkarları için, utanmadan manipülasyon da yaptıklarını fark etmem beni tiksindirmişti. Sağlığıma kavuştuğumda bana ne olacağı, *onların* değil, *benim* sorunumdu, yani ileride ne olacağım, *onları* değil sadece *beni* ilgilendirirdi. Hiçbir şey olmak istemiyordum, dolayısıyla kendimi herhangi bir uzmanlığa yönlendirmek amacında değildim. Benim tek istediğim *kendim* olabilmekti. Ama bu hakikat, onların anlayamayacağı kadar basit ve sertti. Paskalya'da annem kardeşlerimle birlikte gelmişti. Bunlar Grossgmain'daki son günlerimdi. Onlarla birlikte, Vötterl'in birinci kat balkonunda altımızdaki tören alayını izlediğimizi hatırlıyorum. Bu tarz gösterilere hiç katlananamazdım, çalınan müziklerden ise hiç hazzetmiyordum. Hayatım boyunca geçit törenleri ve alaylardan nefret ettim. Herhalde kardeşlerim sevinsin diye, aşağıdan geçen bandoyu görmek istedikleri için balkona çıkmıştık; yüzlerce erkeği böyle yerel üniformalar içinde, beyinsizce ve vahşice davullara vururken, çalgıları üflerken görmek, bana bir anda son savaşı hatırlattı. Askeriyeyle ilgili her şeyden her zaman nefret ederdim, o yüzden bu Paskalya töreninin beni isyan ettirmesi normaldi; özellikle de bunun gibi taşrada yapılan kibirli törenleri oldum olası hiç sevmemişimdir. Oysa bu geçit törenleri halk tarafından, her şeyden daha çok sevilir, halk her zaman askeriyeyi ve askeri barbarlığı sever. Bu türden bir sapkınlık, budalalığın eğlence, hatta sanat olarak gösterildiği Alpler yöresi ülke-

lerinde çok daha yaygındır. Sonuncu bando da geçip kardeşlerimin merakı körelince annem beni bir kenara çekti ve bana *birkaç gün içinde* ameliyat olacağını söyledi. Hem de *hemen yarın* hastaneye gitmek zorundayım, dedi, ertelenemezdi. Annem *kansermiş*. Paskalya birden yarıda kesildi. Annem tören bittikten sonra çocuklarla birlikte Salzburg'a döndü ve beni derin yıkılmışlığımla yalnız bıraktı. Eve döndüğümde daire soğuk, insansız ve bakımsızdı, üzerimize çöken felaket, dairenin her bir yanında açıkça görülüyordu. Annemin ameliyatı çoktan geride kalmıştı. Bana söylediğinde, hastalığından iki haftadır haberdardı ama Grossgmain'daki ziyaretleri sırasında bunu bana söyleme cesaretini bulamamıştı. Otobüsle eve geldiğimde ailem hastanede annemin yanındaydı. Ben de Grossgmain'dan başka bir kötü haber daha getirmiştim, fakat onları bu haberle hemen karşı karşıya bırakmak istemiyordum: Akciğerlerim sonunda hasar görmüştü, röntgen uzmanı sağ akciğerimin alt kısmında bir tür sıvı bulmuştu ve bu dâhiliye doktoru tarafından da onaylanmıştı. Korkularımız gerçeğe dönmüştü: Grossgmain'da akciğer hastalığı kapmıştım. Taburcu olduğum gün hastaneye, annemi görmeye gittim. Ameliyatı başarıyla geçmişti, ama doktor hiç ümitli değildi. Büyükbabamın odasında günlerce oturdum, kentte amaçsızca oradan oraya dolaştım. Kimseyi görmek istemiyordum, bu yüzden kimseyi arayıp sormadım. Grossgmain'dan taburcu olduktan iki hafta sonra, yerel sağlık kurumu bana *Grafenhof Sanatoryumu'na Kabul Sertifikası* denilen bir belge yolladı. Yanına bir de tren bileti iliştirilmişti.

Thomas Bernhard hayatının dönüm noktalarını sakınmasızca açtığı otobiyografik beşlemesinin üçüncü kitabı *Nefes – Bir Karar*'da, yine önemli bir kesite tanık ediyor okuru. Adeta ölümüne çalıştığı Kiler'den ağır bir hastalık nedeniyle kopmak zorunda kalan genç Thomas kendini, bütün entelektüel gelişimini borçlu olduğu dedesinin yatırıldığı hastanede bir ölüm koğuşunda bulur. Hayatının son demlerini yaşayanlar ve ümitsiz vakalar arasında, hem kendisinin hem de ailesinde tek iletişim kurabildiği insanın ölümünü çaresizce beklemek onda onulmaz yaralar açmıştır. Psikolojik çöküntü ve fiziksel ağrılarla boğuşmak, bir süre sonra varoluşuna ve geleceğine dair fikirlerinde yepyeni değişimleri getirecektir.

Bernhard yaşadığı ağır deneyimin yarattığı travmaları ve korkuları samimiyetle paylaşırken, okuru da bu büyük yazarın gelişim evrelerini sorgulamaya itiyor.

adımlar schritte KİTAPLAR
ALMANYA AVUSTURYA İSVİÇRE
Ernst Reuter Girişimi
Ernst Reuter Initiative

ISBN: 978-975-570-766-2
9 789755 707662
10 TL
www.selyayincilik.com
www.twitter.com/selyayincilik
www.facebook.com/SelYayincilik
www.instagram.com/selyayincilik